

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra asijských studií

BAKALÁŘSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vliv evropských střelných zbraní na válčení v období válčících knížectví

The Impact of European Firearms on the Warfare of the Warring State Period

Olomouc 2023

Jiří Drozdek

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Sylva Martinásková, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně a uvedl jsem veškeré použité prameny a literaturu.

V Olomouci dne

Podpis:

Anotace

Jméno autora:	Jiří Drozdek
Katedra, fakulta:	Katedra asijských studií, Filozofická fakulta Univerzita Palackého v Olomouci
Název:	Vliv evropských střelných zbraní na válčení v období válčících knížectví
Vedoucí práce:	Mgr. Sylva Martinásková, Ph.D.
Počet stran:	47
Počet znaků:	67 215
Počet titulů použité literatury:	22
Počet příloh:	9
Klíčová slova:	arkebuza, <i>teppó</i> , střelný prach, <i>ašigaru</i> , Oda Nobunaga, bitva u Nagašina, období válčících knížectví

Hlavním cílem této bakalářské práce je představit, jak použití evropských střelných zbraní ovlivnilo bojiště japonského období válčících států. Konkrétně se práce věnuje původu střelných zbraní dovezených do Japonska, jejich výrobě a použití a zejména samotnému dopadu na bitvy a způsob boje japonských válečníků, mezi které se řadí jeden ze tří sjednotitelů, Oda Nobunaga. Součástí bakalářské práce je rozbor bitvy u Nagašina, která byla přelomem v japonském používání arkebuz.

Chtěl bych velmi poděkovat vedoucí mé bakalářské práce, Mgr. Sylvě Martináskové, Ph.D., za její ochotu, podporu, velmi cenné rady a zejména trpělivost. Rovněž bych chtěl poděkovat všem členům výběrové komise, díky kterým jsem mohl čerpat informace přímo z míst, které v této práci zmiňuji.

Obsah

Úvod.....	7
1 Historický kontext.....	9
1.1 Oda Nobunaga	10
1.2 Vedení válek před příchodem pušek	11
1.3 Použití střelného prachu v Japonsku před příchodem Evropanů.....	13
2 Příchod evropských střelných zbraní do Japonska	17
2.1 První japonské arkebuzy	18
2.2 Hromadná výroba pušek.....	18
3 Použití arkebuz na bojištích období válčících knížectví	22
3.1 Nevýhody ranných palných zbraní	22
3.2 Oda Nobunaga a arkebuzy.....	24
3.3 Bitva u Nagašina.....	26
4 Vliv arkebuz na japonské válečnictví po bitvě u Nagašina	31
Závěr.....	37
Summary	39
Seznam použité literatury	40
Seznam příloh.....	42
Přílohy	43

Ediční poznámka

V této bakalářské diplomové práci používám pro přepis japonských a ostatních cizích slov českou transkripci. V případě zápisu slov, jež nejsou součástí českého slovníku nebo nejsou vlastní jména, používám kurzívu. Při zápisu vlastních jmen japonských historických osob používám původní japonské pořadí, tedy příjmení – jméno.

V textu často používám slova *puška* a *arkebuza* jako synonyma. V případě, že zmiňuji modernější zbraně, jako jsou třeba muškety, používám adekvátní terminologii.

Překlady všech cizojazyčných zdrojů jsou mé vlastní, pokud není uvedeno jinak.

Citace a zápis bibliografických údajů jsou v práci uvedeny v souladu s citační normou ČSN ISO 690: 2011.

Úvod

Příchod prvních Evropanů do Japonska v 16. století je bez pochyby jeden z nejvýznamnějších momentů nejen japonského středověku, ale i celých japonských dějin. V souvislosti s touto událostí se často zaměřujeme zejména na počátek šíření křesťanství pod vedením Františka Xaverského nebo na následující násilné potlačení misí a pronásledování japonských křesťanů za vlády Tojotomiho Hidejošiho a později šógunátu Tokugawa (1603–1868). Avšak právě kvůli krvavému konci misí v Japonsku se toto náboženství víceméně nedostalo ze západního ostrova Kjúšú, a nemělo tak na tento ostrovní stát takový vliv, jaký se mu často připisuje. Avšak s prvními Evropany se v Japonsku poprvé objevily i arkebuzy, na které se často zapomíná, přestože tehdejší dění taktéž jistým způsobem ovlivnily.

Populární díla (např. film *Poslední samuraj*) často v laické veřejnosti mohou podporovat myšlenku, že japonští válečníci až do 19. století používali pouze tradiční zbraně, jako byly luky a meče, a na palné zbraně spíše pohlíželi s odporem. Jak dokládají expozice na hradech a v muzeích věnovaných japonskému válečnictví, arkebuzy byly od 16. století nedílnou součástí výzbroje japonských armád a jejich počty tak v expozicích mnohdy dokonce převyšují počet vystavených japonských mečů, které si lidé často s japonskými válečníky spojují.

Mezi historiky panuje mnoho názorů ohledně toho, jak příchod a použití arkebuz v boji ve skutečnosti ovlivnily japonské válečnictví. Například Delmer R. Brown je přesvědčen, že arkebuzy zcela zásadně ovlivnily vývoj způsobu boje a vojenské společnosti v Japonsku.¹ Naopak Michael Richardson s tímto názorem nesouhlasí a tvrdí, že arkebuzy ve skutečnosti měly na tehdejší Japonsko daleko menší vliv, než se jim často přisuzuje.² Cílem této bakalářské práce je přezkoumat, do které oblasti japonské válečnictví arkebuzy zasáhly, a zhodnotit rozsah jejich vlivu na změny na bitevních polích období válčících knížectví.³

V první kapitole je čtenář obeznámen se situací Japonska v době, kdy se sem pušky poprvé dostaly. Ve zkratce zde představuji, co období válčících knížectví předcházelo a proč došlo k velkému konfliktu japonské vojenské šlechty. Rekapituluji zde průběh období válčících knížectví a zejména věnuji pozornost vojenským tažením Ody Nobunagy, jehož jméno je často spojované právě s arkebuzami. Poté analyzuji japonské válečnictví před příchodem arkebuz,

¹ BROWN, Delmer M. The impact of firearms on Japanese warfare, 1543–98. *The Journal of Asian Studies*, 1948, 7.3: 236–253. str. 253.

² RICHARDSON, Michael. Teppo and Sengoku: The Arquebus in 16th Century Japan. *Concord Review*, 2011, 187–210. str. 188.

³ Japonsky *Sengoku džidai* (1467–1615).

příčemž se zaměřuji zejména na složení armád, způsob boje, stavbu pevností a také na vojáky *ašigaru*, z jejichž řad později s příchodem pušek často vznikaly oddíly mušketýrů.

V druhé kapitole se věnuji poměrně rychlému začátku výroby arkebuz v Japonsku. Popisuji zde první setkání Japonců s Evropany, na jehož konci si japonští řemeslníci osvojili technologii výroby arkebuz. Dále popisuji, jak se puškařství začalo šířit dál do Japonska a s jakými problémy se japonští puškaři potýkali. Zaměřuji se zejména na tři místa, která se proslavila výrobou pušek (Sakai, Negoro, Kunitomo).

V další kapitole shrnuji, jak se postupně rozšiřovalo uplatnění arkebuz v japonských armádách a na bojištích. Kromě prvních střetů, ve kterých došlo k použití arkebuz, zde rozebírám i několik problémů, které zpočátku bránily hromadnému použití arkebuz v Japonsku. Poté se věnuji tomu, jak se Oda Nobunaga postupně učil arkebuzy ve svých armádách používat. V závěru této kapitoly věnuji největší pozornost bitvě u Nagašina, která byla nejspíše nejdůležitějším střetem, ve kterém došlo k hromadnému použití arkebuz, a po které se změnil pohled Japonců na tyto zbraně.

V poslední kapitole analyzuji dopad bitvy u Nagašina na japonské válečnictví a porovnávám jeho stav s tím, jaký byl před příchodem arkebuz. Pozornost je zde opět věnovaná složení armád, způsobu boje, stavbě pevností a jednotkám *ašigaru*. Taktéž zde rekapituluji vliv arkebuz na další konflikty období válčících knížectví, které následovaly po bitvě u Nagašina, včetně japonských invazí do Koreje.

Cílem této bakalářské práce je zejména informovat o tom, jak si Japonci osvojili arkebuzy a jak tyto zbraně zasáhly do jednoho z nejzásadnějších období japonských dějin. V závěru se pak snažím přezkoumat, jak, pokud vůbec, palné zbraně ovlivnily japonské armády a způsob, jakým vedly války.

1 Historický kontext

Od konce 12. století v Japonsku vládl šógunát, vojenský režim v čele s šógunem. Role císaře byla omezena převážně jen na rituální obřady. Přestože se někteří snažili restaurovat císařství, kde by Japonsku vládl pouze císař, skutečná vláda nad touto zemí byla v rukou šóguna. První šógunát vznikl roku 1192, kdy se šógunem stal Minamoto no Joritomo, čímž byl založen šógunát Kamakura (1192–1333).⁴ Ten o několik století později nahradil šógunát Ašikaga (1333–1573), který se k moci dostal poté, co se císař Godaigo pokusil svrhnout předchozí kamakurský šógunát a znovunastolit císařskou vládu nad Japonskem. Tento pokus o převrat se do historie zapsal jako válka Genkó (1331–1333). I když Godaigo sám neměl početnou armádu, která by mu pomohla ve válce zvítězit, podařilo se mu podvrátit důvěru několika mocných vojenských rodů v tehdejší šógunát. Rody Nitta a Ašikaga se připojily ke Godaigovi, šógunát zradily a roku 1333 zvládly porazit v bitvě u Kamakury Hódžoa Tokitaku, který byl posledním regentem kamakurského šógunátu. Jednalo se o velké krveprolití, na jehož konci spáchali mnozí z přeživších obránců i civilistů rituální sebevraždu *seppuku*.⁵ Tímto zásadním momentem končí historicky první šógunát a období Kamakura.

Zdánlivé vítězství císaře Godaiga však nemělo dlouhého trvání. Godaigo sice získal moc, avšak chyběly mu prostředky, které by mu umožnily si ji udržet. Přestože Godaigo dokázal získat na svou stranu jedny z nejmocnějších rodů, sám vlastní armádu neměl, což se později projevilo jako velká slabina. Godaigo stejně jako předchozí šógunát nedokázal vlastní spojence za svou službu odměnit. Mezi tyto nespokojené spojence patřil i Ašikaga Takaudži, který toužil po titulu šóguna. To vedlo až k válce mezi Takaudžim a Godaigem, na jehož konci Takaudžiho vojska obsadila císařské sídlo a pokusila se Godaiga sesadit a na trůn dosadit císaře Komjóa. Godaigo však stihl utéct do hor Jošino, jižně od hlavního města Kjóta, kde založil jižní císařský dvůr, zatímco v Kjótu měl v rukou moc severní císařský dvůr vedený Komjóem.⁶ Takaudži se poté prohlásil novým šógunem a započal tak období Muromači.⁷ Byť ještě několik následujících let

⁴ K jeho vzniku přispělo vítězství Minamota no Joritoma nad jeho soky z rodu Taira ve válce Genpei (1180–1185), za což mu roku 1192 excísař Goširakawa udělil titul *sei taišógun*, čímž byl Joritomo pověřen, aby vládl Japonsku. Po jeho smrti se k moci dostal Hódžó Tokimasa, který nikdy nebyl šógunem, ale pouze regentem. Tokimasa ale dokázal získat takové pravomoci, že měl větší moc než šógun. Post regenta se posléze stal dědičným právem klanu Hódžó, jehož členové vládli Japonsku až do konce kamakurského šógunátu.

⁵ *The Taiheiki: a chronicle of medieval Japan*. Přeložila H. C. MCCULLOUGH. Columbia University Press, New York, 1959. ISBN: 978-0804835381. str. 310.

⁶ Tímto vznikl rozkol mezi členy severního dvora, který zůstal v Kjótu, a členy jižního dvora o tom, kdo má legitimní nárok na císařství. Tento spor je známý jako období Severní a Jižní dynastie (*Nanbokučó*, 1336–1392), na jehož konci zvítězil severní císařský dvůr.

⁷ Období je pojmenované podle čtvrti Muromači v Kjótu, kde sídlil šógunát Ašikaga.

se Godaigo pokoušel získat vládu nad Japonskem zpět, moc zůstala po několik staletí pevně v rukou šógunů z rodu Ašikaga. Pomáhat s udržováním pořádku jim měli vojenští hejtmanové *šugo*, kteří se hromaděním pozemků a moci později stali knížaty *daimjó*. Neschopnost centralizovat vládu se nakonec stala šógunátu Ašikaga osudným.

Šógunát Ašikaga začal pomalu, ale jistě upadat přibližně sto let před příchodem prvních Evropanů, konkrétně od roku 1441 úmrtím Ašikagy Jošinoriho. Po jeho úmrtí se stal šógunem jeho syn Jošikacu, který však umřel dva roky po svém otci, a šógunem se nakonec stal Jošinoriho druhý syn, Ašikaga Jošimasa, který na počátku své vlády neměl mužského následníka. To vyřešil adopcí syna, jenže o dva roky později se mu narodil vlastní syn. Oba získali podporu dvou mocných rodů, jejichž rozepře vyústila až ve válku Ónin (1467–1477), největší tragédii šógunátu Ašikaga. Po dobu jedenácti let bylo hlavní město Kjóto terčem hromadného plenění a násilností, dokud nebylo spáleno až na popel.⁸ Ačkoliv šógunát tuto válku přečkal, jeho moc byla zásadně oslabena a centrální vláda rozložena.

Roku 1467 nejen začala válka Ónin, ale rovněž se dá hovořit o počátku nového, zcela rozsáhlejšího konfliktu, kterým je období válčících knížectví (1467–1615). Během války Ónin si mnozí *daimjóové* všimli úpadku šógunátu a začali válčit mezi sebou. Spojenectví, a dokonce i rodinné vazby v tomto období mnohdy nehrály žádnou roli. Starší mocné rody byly nahrazovány novými, kdysi slabšími a podřízenými klany.⁹ Nezáleželo tak na původu, majetku nebo velikosti armády. K úspěchu v tomto období bylo nutné kombinovat umění války, diplomacie státní správy, intrik, ale také rozhodovalo využití nových technologií. Právě v tomto období se do historie zapsali vojevůdci jako Takeda Šingen, Uesugi Kenšin, Date Masamune, Čosokabe Motočika a mnoho dalších. Všechny ostatní však svými schopnostmi předčili tři sjednotitelé Oda Nobunaga, Tojotomi Hidejoši a Tokugawa Iejasu, ale právě Nobunaga je ten, který asi nejvíce ovlivnil japonské válečnictví.

1.1 Oda Nobunaga

Oda Nobunaga se narodil jako druhý syn do rodiny pánů provincie Owari, nepříliš velkého panství nacházejícího se na území dnešní prefektury Aiči. I když ho jeho otec jmenoval svým následníkem a byl tak právoplatným dědicem, ne všichni členové klanu Oda s tímto

MASON, R.H.P., CAIGER, J.G. *Dějiny Japonska*. Přeložila P. MÜLLEROVÁ. Nové, přepracované vydání. Fighters Publications, Praha, 2007. ISBN: 978-80-86977-13-3. str. 138–140.

⁸ KODET, Roman. *Války samurajů: konflikty starého Japonska 1156–1877*. Praha: EPOCH, 2015. ISBN: 978-80-7425-258-7. str. 213–214.

⁹ Často se v tomto kontextu používá slovo *gekokučzó*, které se doslovně dá přeložit jako „podřízený, který překonává svého pána.“

rozhodnutím souhlasili. Prvních osm let své vlády Nobunaga čelil několika pokusům o převrat, které proti němu vedli mimo jiné i jeho vlastní bratr a matka.¹⁰ Poté co se mu podařilo potlačit odpůrce z vlastních řad, začal Nobunaga první ze svých vojenských reforem. V ní se například zaměřil i na rolnické vojsko *ašigaru* (podrobněji viz níže), které se stalo jádrem jeho armády. Na vyzkoušení účinnosti svých reforem Nobunaga nečekal dlouho.

Nobunagovo území se stalo jedním z cílů tažení Imagawy Jošimota, jehož klan patřil k nejbohatším a nejmocnějším klanům na jižním pobřeží Japonska. Jošimoto měl však daleko vyšší ambice. Jeho cílem bylo samotné hlavní město Kjóto a kontrola nad šógunátem. V jeho cestě mu ovšem stála provincie Owari. Do ní Jošimoto vtrhl roku 1560 a jeho vítězství se zdálo nevyhnutelné, neboť měl nad Nobunagou velkou početní převahu. Talentovaný Nobunaga však dosáhl překvapivého vítězství v bitvě u Okehazamy,¹¹ kde kromě spousty vojáků padl i Jošimoto. Poražená armáda Imagawů se stáhla zpět a Nobunagovi se otevřela brána ke slávě.

Roku 1568 vstoupil do Kjóta a dosadil na post šóguna Ašikagu Jošiakiho. O pět let později tohoto stejného šóguna sesadil a ukončil tak 230 let vlády Ašikagů a období Muromači, pojmenované podle sídla jejich vlády.¹² Roku 1575 rozdrtil vojska Takedů u Nagašina,¹³ kde zásadně změnil způsob, jakým byly v Japonsku vedeny bitvy. Nobunaga si připisoval jedno vítězství za druhým a nejspíše by se i stal šógunem a jediným sjednotitelem Japonska, kdyby nebyl jeho život předčasně a nečekaně ukončen roku 1582 zradou ze strany jednoho z jeho nejbližších vazalů, Akečiho Mícuhideho.¹⁴

Nobunaga byl velice ambiciózní a talentovaný válečník, který za 49 let svého života dosáhl řady úspěchů, ve kterých pokračovali jeho spojenci Tojotomi a Tokugawa. I když se jemu samotnému nakonec Japonsko nepovedlo sjednotit, dokázal výrazně změnit japonský pohled na vedení válek, zejména pak na úlohu branců, kteří byli verbováni z neválečnických vrstev obyvatelstva Japonska.

1.2 Vedení válek před příchodem pušek

Pod pojmem „japonský středověk“ si mnozí lidé pravděpodobně představí samuraje, nebojácné a čestné válečníky, jejichž hlavní zbraní byl meč. Takto jsou tedy mnohdy vykreslováni v kultuře, například ve filmech Kurosawy Akiry. Hlavní zbraní samurajů však nebyly meče, ale

¹⁰ KODET. *Války Samurajů*, str. 244.

¹¹ Okehazama byla malá vesnice v provincii Owari, která je dnes součástí předměstí Nagoje.

¹² ASAO, Naohiro. The sixteenth-century unification. In: HALL, John W., et al. (ed.). *The Cambridge History of Japan, Vol. 4*. Cambridge University Press, 1988. ISBN: 978-0-521-22357-7. str. 43.

¹³ Podrobněji viz kapitola 3.

¹⁴ MASON. *Dějiny Japonska*. str. 176.

luky. Jízda s luky byla páteří japonských vojsk až do 15. století. Ačkoliv jízdní lučištníci hráli důležitou roli i například v armádách Mongolů, způsob boje válečníků těchto dvou asijských zemí se zásadně lišil. Zatímco veliké otevřené stepi, ve kterých bojovali Mongolové, umožňovaly obchvatné manévrování obrovského množství jezdců, hornatá topografie Japonska takovou taktiku neumožňovala. Zároveň je omezovala i velikost jejich luků. Luky ve středověkém Japonsku byly vyráběny kombinací dřeva a bambusu, a tak, aby bylo dosaženo dostatečné síly, luky byly mnohem delší než ty, které se používaly na kontinentu. Některé japonské luky dosahovaly až délky 2,5 metru.

Jednotlivé souboje byly velmi individualistické a neorganizované, čímž, jak píše Friday, mohly i připomínat stíhací souboje pilotů během světových válek.¹⁵ Kvůli tomu se dá říct, že plánování bitev a organizace jednotlivých jednotek nehrály důležitou roli až do druhé poloviny 15. století, a bitvy tak rozhodovaly jezdecké a střelecké schopnosti jednotlivých válečníků.

Kvůli dynamičnosti bitev, opevnění, jako byly vojenské tábory, strážní hrady nebo panství knížat *daimjó*, až přibližně do 15. století nehrála tak výraznou roli. Samurajové preferovali boj s nepřítelem na otevřeném poli, a tak ve skutečnosti neexistoval důvod stavět rozsáhlá opevnění, jež jsou v Japonsku k vidění dnes. Opevnění byla často stavěna dočasně a po konfliktu hned stržena. Samotní pánové rovněž nežili v hradech, nýbrž v domech, které se sice podobaly domům stařešinů vesnice, ale bývaly větší a postavené na kopci.¹⁶

Pokud bylo nutné vybudovat opevnění k obraně vojenských táborů, nejčastěji se stavěly dřevěné palisády, obklopené menšími příkopy a jednoduchými pastmi. Obránci se pak bránili luky, balistami *ójumi*, vrháním kamení a horké vody.¹⁷ Takto zbudovaná opevnění měla zabránit tomu, aby jezdcí mohli vzít hrad ztečí, avšak útočníci mohli vylákat obránce zapálením palisád.¹⁸ Místo promyšlených obléhacích strojů Evropanů Japoncům stačil oheň.

Změny v japonském válečnictví započaly až s válkou Ónin, jelikož úzké ulice Kjóta nebyly vhodné pro rychlé manévrování jízdních lučištníků. Do popředí se tak začala dostávat pěchota. Slovem pěchota se rozumí branci nesamurajského původu, často z řad rolnictva. Tyto složky se nazývaly *ašigaru*. Neznamená to, že by před válkou Ónin jednotky *ašigaru* neexistovaly, samurajové táhli do bojů se služebníky už v dobách války Genpei. V této válce na jednoho

¹⁵ FRIDAY, Karl F. *Samurai, warfare and the state in early medieval Japan*. Routledge, 2004. ISBN: 0-203-67219-4. str. 107.

¹⁶ KODET, Roman. *Příběh samurajů: život a svět válečníků starého Japonska*. Praha: EPOCH, 2018. ISBN: 978-80-7557-634-7. str. 370.

¹⁷ TURNBULL, Stephen R. *Samurai warfare*. Arms and Armour Press, 1997. ISBN: 978-1854094322. str. 84.

¹⁸ KODET. *Příběh samurajů*. str. 277.

samuraje připadli až tři služebníci, ačkoliv se bojů zatím přímo neúčastnili. Pomalá změna začala až s válkou Genkó, po které se ukázalo, jak nákladné je nejen platit a zásobovat, ale i cvičit velké šiky samurajské jízdy. Ve výsledku začaly postupně vznikat oddíly lehké pěchoty vyzbrojené luky a později i meči a zejména kopími.¹⁹

Jednotky *ašigaru* však byly často špatně vycvičené a postrádaly disciplínu, pro kterou jsou známí samurajové. Členové této lehké pěchoty bývali buď právě služebníci samurajů, anebo rolníci, kteří do armády vstupovali s vidinou zisku nebo zlepšení své pozice ve společnosti. Kodet dodává, že „mnozí z nich se původně živilo jako bandité a kriminálníci, a proto byli současníky mnohdy vnímáni jako odpad společnosti, či dokonce jako nepohodlní lidé.“²⁰ Proto o nich není možné do období válčících knížectví mluvit jako o plnohodnotných složkách vojsk. Během války Ónin se jejich pověst ještě více zhoršila, jelikož právě členové *ašigaru* vypálili a vyplnili Kjóto, zatímco vraždili a znásilňovali jeho obyvatelstvo.²¹ Mezi Japonci se tak tyto jednotky netěšily příliš velké popularitě a lidé jimi spíše pohrdali.

Málokdo si tehdy asi uměl představit, jak velkou roli sehrají v následujících bojích období válčících knížectví. Časté a mohutné boje tohoto období vyžadovaly změnu pohledu japonských vojevůdců na způsobu vedení války a důležitosti pěchoty. Samurajů nebylo hodně a pro vítězství knížata *daimjó* potřebovala velké počty vojáků. Knížata tedy musela ve svých provinciích zavádět různé systémy rekrutování rolníků.²² Mezi knížaty, která nejlépe zvládla v boji využívat jednotek *ašigaru*, bývá často vyzdvihován právě Oda Nobunaga, který dokázal propojit jednotky *ašigaru* s novým hráčem na bitevním poli, puškou.

1.3 Použití střelného prachu v Japonsku před příchodem Evropanů

Ačkoliv pušky výrazně ovlivnily japonské válečnictví, nebyly to první zbraně na bázi střelného prachu, které si našly místo ve výzbroji japonských válečníků. Střelný prach se poprvé do Japonska dostal z Číny, která Japonsko mnohokrát ovlivnila, např. v kultuře, architektuře, státní správě, ale i právě v oblasti vojenství. Jak tvrdí Chase, důkaz o vynálezu střelného prachu v Číně je možné nalézt už ve spisu *Čen-juan miao-tao jao-lüe* z poloviny 9. století a z Číny pochází také nejstarší dochovaný návod k výrobě střelného prachu, který se datuje do roku 1040.²³ Zanedlouho po objevení této hořlavé směsi ji Číňané začali aplikovat pro bojové účely.

¹⁹ Tamtéž, str. 286–287.

²⁰ Tamtéž, str. 278.

²¹ KODET. *Války samurajů*. str. 213–214.

²¹ Tamtéž, str. 213–214.

²² KODET. *Příběh samurajů*. str. 289.

²³ CHASE, Kenneth Warren. *Firearms: A global history to 1700*. Cambridge University Press, 2003. ISBN: 978-0521722407. str. 31.

Poprvé byl využíván zřejmě už na konci čínské dynastie Tchang (705–907), kdy ze střelného prachu vyráběli zápalné šípy.²⁴ Postupem času Číňané vyvinuli různé zbraně se střelným prachem, jako byly rané plamenomety, rakety, „ohnivá kopí“, ale také bomby.

Právě čínské bomby byly prvními zbraněmi na bázi střelného prachu, se kterými se Japonci setkali. Stalo se tak už během první invaze Mongolů do Japonska v roce 1274, tedy přibližně 300 let před příchodem evropských pušek. Mongolové si osvojili tyto zbraně už během dobývání Číny a použili je i v Japonsku. Turnbull ve své knize uvádí zmínku z *Hačiman Gudokun*,²⁵ kde je popsáno první setkání Japonců s těmito zbraněmi:

*Pokaždé kdy se Mongolové rozhodli zaútočit, nejprve zasypali naše vojska železnými bombami (teppó). Ohromující exploze zaslepily a ohlušily naše vystrašené vojáky, kteří ve zmatku nedokázali ani rozeznat východ od západu.*²⁶

Z tohoto záznamu je patrný hlavně psychologický efekt výbuchu těchto bomb, ale to neznamená, že byly jinak neškodné. Základem těchto bomb byla totiž výbušnina ze střelného prachu, která byla obalená železným pláštěm. Ten se při výbuchu rozštěpil do šrapnelů, které dokázaly proniknout i skrz železné brnění.²⁷ Mongolové tyto bomby na Japonce vrhali pomocí katapultů, nebo je na ně pouštěli z kopců a způsobovali jim těžké ztráty.

Ačkoliv si Mongolové zásahem přírody nakonec Japonsko nepodmanili,²⁸ jejich zbraně na Japonce udělaly velký dojem a ti je pak sami zahrnuli do výzbroje svých vojsk. Celkově jsou rozlišovány dva druhy těchto bomb, a to bomby s železným pláštěm a bomby s papírovým pláštěm. V Japonsku se pak nejvíce setkáváme s papírovým typem. O jejich zavedení do japonského válečnictví se nejvíce zasloužil rod Hosokawa, jehož příslušníci měli vazby s Čínou. Právě Hosokawové byli jedním z hlavních aktérů války Ónin, během které bomby s papírovým pláštěm hojně používali.²⁹ Stejně jako bomby s železným pláštěm byly tyto bomby zpočátku vrhány pomocí katapultů. Kvůli zásadnímu rozdílu v materiálu svého obalu však tyto bomby nebyly tak destruktivní, protože z nich nevznikal šrapnel. Na druhou stranu, dokázaly dobře zapalovat svůj cíl. Díky této vlastnosti se tak staly velmi populární v námořních bitvách.

²⁴ ANDRADE, Tonio. *The Gunpowder Age*. Princeton University Press, 2016. ISBN: 978-0691178141. str. 31–32.

²⁵ *Hačiman Gudokun* je dvoudílné šintoistické dílo z období Kamakura, ve kterém kromě údajných skutků boha války Hačimana jsou popsány i mongolské invaze.

²⁶ Cit. In. TURNBULL, Stephen R. *The samurai sourcebook*. Cassell & Co, London, 2000. ISBN: 978-1854095237. str. 128.

²⁷ Tamtéž, str. 128–129.

²⁸ Během obou invazí Mongolů v Japonsku udeřily silné tajfuny, které potopily spoustu mongolských lodí. Obzvláště katastrofální byla druhá invaze, při které Mongolové ztratili až dvě třetiny lodí a přibližně 100 000 vojáků. (KODET. *Války Samurajů*. str. 149.)

²⁹ Tamtéž, str. 131.

Nejvíce z bomb těžil klan Móri, který ve svém námořnictvu zavedl menší bomby, které do jisté míry připomínaly rané granáty, s jejichž pomocí na moři poráželi i Odu Nobunagu. Kromě papírového obalu pak došlo i k zavedení keramického obalu, do kterého kromě střelného prachu byly umístovány i železné či olovené fragmenty.³⁰ Kvůli malé velikosti je byli vojáci schopní vrhat i ručně.

Kromě bomb se z Číny během mongolských invazí do Japonska dostala ještě jedna zvláštní zbraň, která se v Japonsku nazývala *hisó* či *kasó*. V překladu by se dalo hovořit o „ohnivém kopí.“ Tato primitivní střelná zbraň se skládala z kopí, ke kterému byla připevněna dutá roura, buď z bambusu nebo z kovu, naplněná směsí střelného prachu. Když se prach zapálil, zbraň na krátkou dobu mohla fungovat jako velmi raný plamenomet. Kromě této funkce se společně se střelným prachem roury naplňovaly i kovovými či porcelánovými střepy, které se pak při výstřelu rozletěly směrem k nepříteli.³¹ Tyto zbraně jsou pro dějiny válečnictví velmi důležité, jelikož právě z nich byly později vyvinuty pušky.

Ačkoliv pro japonské dějiny jsou nejdůležitější evropské pušky, je nutné podotknout, že se nejednalo o první palné zbraně, které našly uplatnění v bojích období válčících knížectví. Přibližně 125 let před vynálezem pušky v Evropě byly primitivní pušky používané opět v Číně.³² Do Japonska byly tyto pušky poprvé dovezeny poselstvem z království Rjúkjú³³ roku 1466, tedy dávno před prvním setkáním Japonců s Evropany a jejich obdobou palných zbraní.³⁴ Tyto palné zbraně měly tři hlavně, které byly podobně jako *hisó* připevněny k tyči.

Další palnou zbraní, kterou měli Japonci zapojit do svých armád, byly čínské pušky. Tyto zbraně byly primitivnější než evropské pušky, přestože je svým tvarem velmi připomínaly.³⁵ Nelze však tvrdit, že by čínské pušky měly na japonské válečnictví tak velký vliv, jako měly ty evropské. Možná i kvůli tomu se nedochovalo mnoho informací o jejich použití, nebo dokonce vyobrazení této zbraně. Nejenže evropské zbraně vytlačily čínské pušky z Japonska, ale rovněž je vytlačily ze samotné Číny, kam je poprvé roku 1548 přivezli japoští piráti.³⁶ Není tak příliš pochybností, jak důležitým objevem evropské pušky musely být nejen v Japonsku, ale i ve

³⁰ Tamtéž, str. 132.

³¹ CHASE, *Firearms*. str. 31.

³² Tamtéž, str. 32.

³³ Toto království Japonci později roku 1879 anektovali a z jeho území se stala prefektura Okinawa.

³⁴ TURNBULL, Stephen R. *The Samurai Capture a King: Okinawa 1609*. Osprey Publishing, 2009. ISBN: 978-1846034428. str. 58.

³⁵ TURNBULL. *The samurai sourcebook*. str. 134.

³⁶ Tamtéž, str. 134.

zbytku Asie. Ačkoliv Japonci disponovali více druhy zbraní na bázi střelného prachu, žádná z nich nedokázala ovlivnit japonské válečnictví tak moc, jako jej ovlivnily evropské pušky.

2 Příchod evropských střelných zbraní do Japonska

Rok 1543 se navždy zapsal do dějin Japonska na první pohled zcela nepatrnou událostí. V září tohoto roku se na břehu malého podlouhlého ostrova Tanegašima jižně od Kjúšú objevila poškozená čínská džunka, která byla v důsledku velké bouře zahánána až k tomuto ostrovu, kde i se svojí posádkou ztroskotala. Ačkoliv byla valná většina členů posádky tvořena čínskými obchodníky a piráty, na palubě lodi se v té době rovněž nacházeli tři muži pro tehdejší Japonce dosud neznámého původu. Byli to tři portugalští obchodníci, z nichž dva s sebou do Japonska přivezli i technologii, která měla navždy změnit tvář japonského bojiště ve středověkém Japonsku.³⁷ Byly to arkebuzy – střelné zbraně na černý prach, jež jsou předchůdci dnešních střelných zbraní.³⁸

Díky rozdílné řeči byla komunikace nejen s těmito cizinci, ale i se samotnými čínskými námořníky složitá, a tak se museli uchýlit k psaní čínských znaků do písku.³⁹ Poznatky, které od čínských námořníku zjistil vůdce tamní vesnice, následně sdělil Tanagešimovi Tokitakovi, *daimjó* ostrova Tanegašima. Kromě toho, že nařídil opravit ztroskotanou džunku v jednom z jeho přístavů, také si nechal pozvat cizince do svého sídla, kde je požádal, aby mu předvedli, jak tato zbraň funguje. Lidin o této události píše:

Postavili malý terč, nabili pušku a poté se ozvala střela, která otřásla japonskou historií. Přihlízející (včetně Tokitaky) jen ohromeně pozorovali nejen kouř doprovázený burácejícím zvukem, ale rovněž přesnost, s jakou muž trefil cíl, který od něj stál přibližně sto kroků daleko.⁴⁰

Tokitaka byl tak ohromen, že hned vzápětí odkoupil od Portugalců obě arkebuzy za cenu, která daleko přesahovala nákupní cenu později vyrobených arkebuz, a poté nařídil svému mečíři, aby podle odkoupených arkebuz sám vyrobil kopie těchto zbraní.⁴¹

³⁷ ELISONAS, Jurgis. Christianity and the daimyo. 301-373. In: HALL, John W., et al. (ed.). *The Cambridge History of Japan, Vol. 4*. Cambridge University Press, 1988. ISBN: 978-0-521-22357-7. str. 302.

³⁸ Ačkoliv se ve většině historických zdrojů uvádí, že arkebuzy dorazily do Japonska poprvé roku 1543, je velmi pravděpodobné, že se s nimi mohli Japonci setkat již před tímto datem. Na rozdíl od pozdější zahraniční politiky izolace byly japonští obchodníci velmi aktivní jak v Číně, tak v jihovýchodní Asii. Nejednalo se však pouze o obchodníky, ale také o žoldáky, pašeráky a piráty, kteří byli známí zejména pod názvem *Wakó*. (TURNBULL, Stephen. *Bitting the Bullet: A Reassessment of the Development, Use and Impact of Early Firearms in Japan*. Vulcan. 2020. 26–53. str. 36.)

³⁹ LIDIN, Olof G. *Tanegashima-The Arrival of Europe in Japan*. Routledge, 2003. ISBN: 978-8791114120. str. 45.

⁴⁰ Tamtéž, str. 4.

⁴¹ PERRIN, Noel. *Giving up the gun: Japan's reversion to the sword, 1543–1879*. David R. Godine Publisher, 1979. ISBN: 978-0879237738. str. 6.

2.1 První japonské arkebuzy

Mečířem, kterému byl svěřen těžký úkol vyrobit první japonskou arkebuzy, byl Jacuita Kinbei. Ten se však ze začátku potýkal se dvěma problémy. Za prvé musel někde sehnat střelný prach, bez kterého je arkebuza víceméně použitelná pouze jako přehnaně komplikovaný kyj. Výrobou střelného prachu byl pověřen Sasakawa Koširó, který se sice zvládl od Portugalců proces výroby naučit, obtížnější však bylo získat dusičnan draselný, který je společně se sírou a dřevěným uhlím jednou ze základních složek střelného prachu. Zatímco sehnat síru a dřevěné uhlí nebyl v Japonsku takový problém, dusičnan draselný byl v této zemi nedostatkovým zbožím, a tak musel být nakonec importován do Japonska ze Siamu a Číny (například z města Macao).⁴²

Druhým problémem bylo okopírovat složité součástky mechanismu zbraně. Kinbeiovi se zpočátku nedařilo správně vyrobit pružinu, bez které zbraň po stisku spouště nevystřelí. To se naučil až poté, co mu s její výrobou pomohl portugalský puškař, který se účastnil další výpravy Portugalců do Japonska roku 1544.⁴³ Během následujícího roku Kinbei zvládl pro svého pána vyrobit více než 10 nových pušek, díky čemuž se mohly arkebuzy rozšířit dál do Japonska.⁴⁴

Když se pušky začaly v Japonsku šířit, říkalo se jim *tanegašima*, *tanegašima-džú* nebo *tanegišima teppó*, a následně se také uchytil zkrácený výraz *teppó*. Tento název se používal už ve 13. století pro bomby, které používali Mongolové, avšak po příchodu arkebuz do Japonska se význam tohoto slova rozšířil i na nové palné zbraně.⁴⁵ Jak se zbraně šířily, napříč Japonskem začalo vznikat více míst, kde se pušky začaly vyrábět, a tak se lze setkat i s dalšími názvy, které mají před slovem *teppó* uvedené místo výroby⁴⁶, stejně jako je to v případě *tanegašima teppó*.

2.2 Hromadná výroba pušek

Tanegašima sice byla vůbec prvním centrem výroby pušek a díky dostupnosti všech materiálů na ostrově zdejší puškaři zvládali hromadně vyrábět arkebuzy, ale během krátké doby pozici největšího výrobce arkebuz přebralo svobodné město Sakai.⁴⁷ Před příchodem arkebuz bylo toto město, jehož historie sahá do 13. století, známé pro své kvalitní výrobky ze železa, jako byly zvony a meče,⁴⁸ takže tu byly dobré podmínky pro výrobu hlavní pušek. Díky obchodu

⁴² LIDIN. *Tanegashima*. str. 15–16.

⁴³ Ohledně této události se na Tanegašimě traduje příběh, podle kterého Jacuita Kinbei dokonce provdal svou dceru, Wakasu, jednomu z Portugalců výměnou za poznatky výroby arkebuzy. Ačkoliv opravdovost tohoto příběhu nikdy nebyla doložena, socha Wakasy vítá návštěvníky přístavu Nišinoomote.

⁴⁴ PERRIN. *Giving up the gun*. str. 8.

⁴⁵ LIDIN. *Tanegashima*. str. 4.

⁴⁶ Například *kunitomo teppó* nebo *sakai teppó*.

⁴⁷ Nachází se jižně od Ósaky. Na místě, kde se pušky vyráběly, dnes stojí obchodní centrum.

⁴⁸ LIDIN. *Tanegashima*. str. 149

s železnými komoditami se město těšilo velkému bohatství, které městu dovolalo mít i svou vlastní armádu.⁴⁹ Sakai by se tak svým způsobem dalo přirovnat k evropským obchodním přístavům, jako byly Benátky.

O výrobu *teppó* se v Sakai nejvíce zasloužil Šibacudži Seimon, jehož potomci dále pokračovali ve výrobě vyhlášených *teppó*. První pušku Šibacudži vyrobil už v roce 1544, tedy jeden rok po příchodu evropských střelných zbraní do Japonska a jen krátce po sestrojení prvního tanegašimského *teppó*. *Sakai teppó* nebo také *Sakai-džú*, jak se pušky ze Sakai začaly nazývat, se staly nedílnou součástí výzbroje lokálních *daimjó*, a tak se ze Sakai stalo nejdůležitější centrum puškařství v oblasti Kansai. Věhlas Sakai byl tak veliký, že si dokonce od jejich puškařů roku 1617 objednala britská Východoindická společnost 20 pušek. Jejich objednávky se postupně zvyšovaly až do 60. let 17. století, kdy si Britové objednávaly až 2500 arkebuz ročně.⁵⁰

Dalším místem, kde se v Japonsku pušky *teppó* vyráběly, byl chrám Negoro, který se nachází jižně od města Sakai. Zatímco v Sakai bylo viděno *teppó* pouze jako další obchodní komodita, bojovní mniši z chrámu Negoro začali vyrábět své vlastní pušky *teppó* pro zcela soukromé účely. *Teppó* nikomu neprodávali a sami vyzbrojovali své vojáky, ale přesto z nich stejně jako Sakai dokázali profitovat. Zatímco v Sakai zbraně prodávali zákazníkům rovnou, mniši z Negoro nabízeli ostatním žoldnéřské služby svých bojových mnichů.⁵¹

Historické zdroje se rozcházejí v tom, za jakých okolností se konkrétně arkebuzy dostaly z Tanegašimy k mnichům chrámu Negoro a do svobodného města Sakai. Podle *Teppóki*⁵² se sem pušky dostaly rok po příjezdu prvních Portugalců.⁵³ Lidin si však myslí, že to není možné. Aby se pušky během krátké doby dostaly do chrámu Negoro, Sakai a také do Kjóta k šógunovi, musel Tokitaka vlastnit více než dvě pušky, které podle *Teppóki* odkoupil od Portugalců. Navíc jednu arkebuzu poslal Kinbeiovi, aby vyrobil první kopie, takže je nepravděpodobné, že se pušky dostaly na další místa takhle rychle. Podle Lidina tak mohlo k jejich rozšíření dojít až

⁴⁹ LIDIN. *Tanegashima*. str. 151

⁵⁰ Tamtéž, str. 152.

⁵¹ Například roku 1562 si je najal Hatakejama Takamasa v bitvě u Kumeda, kde to byla právě kulka jednoho z negorských mnichů, jež zabila Mjóšiho Džikkjúa. (TURNBULL. *Biting the Bullet: A Reassessment of the Development, Use and Impact of Early Firearms in Japan*. str. 38.)

⁵² *Teppóki*, kterou na začátku období Edo sepsal kníže Tanegašima Hisatoki, potomek Tanegašimy Tokitaky. V této kronice Hisatoki popisuje příchod pušek do Japonska.

⁵³ Tamtéž, str. 38.

po příplutí druhé výpravy Portugalců, nebo o něco později poté, co Kinbei úspěšně začal vyrábět vlastní pušky.⁵⁴

Přes problematiku původu prvního *teppó* v chrámu Negoro víme, že to byla právě spolupráce kováře Cudy Kemocua a kováře z města Sakai, Šibacudžiho Seiemona, díky které byly vyrobeny první pušky v obou těchto místech. Nezávislá výroba zde pokračovala až do roku 1585, kdy Tojotomi Hidejoši chrám obsadil, a ten začal spolupracovat na výrobě jak s městem Sakai, tak s vesnicí Kunitomo.⁵⁵

Poslední zmíněná vesnice Kunitomo se nacházela v provincii Ómi,⁵⁶ nedaleko od provincie Owari, a je místem, odkud si podle *Kunitomo teppóki*⁵⁷ roku 1549 Oda Nobunaga pořídil své první arkebuzy. Pušky se do vesnice Kunitomo nejspíše poprvé dostaly ve stejné době jako do Sakai a Negoro. Výroba v této vesnici započala na žádost samotného šóguna Ašikagy Jošiterua, jenž své pušky nejdříve dostal jako dary od různých *daimjó* na Kjúšú. Ašikaga Jošiteru věřil, že mu pušky mohou pomoci s obranou šógunátu, avšak výroba pušek na Tanegašimě bylo pro tento účel nedostatečná, a tak chtěl, aby v okolí Kjóta vznikla celá řada nových puškařství. Tímto úkolem pověřil *daimjó*a Hosokawu Harumota, který si povolal mimo jiné právě i kováře z vesnice Kunitomo.⁵⁸ I zde se kováři potýkali se stejnými potížemi s mechanismem arkebuzy, což mělo za následek, že v Kunitomu začala výroba *teppó* o něco později než na ostatních místech.

Z vesnice Kunitomo se postupně stalo velmi významné středisko puškařského řemesla v Japonsku. Na konci období válčících knížectví se zde nacházelo 500 puškařů pracujících v 73 puškařství, která své pušky a kánony prodávala nejen Odovi Nobunagovi, ale i pro Tojotomimu Hidejošimu a Tokugawovi Iejasuovi. Ten na začátku za své vlády Kunitomu udělil speciální status, díky kterému se z místních puškařství staly de facto státní podniky.⁵⁹ Nikdo kromě šógunátu si tak již z vesnice nemohl pušky objednat. Přesto však ani speciální status nepomohl zabránit postupnému úpadku zdejší výroby. S koncem válčení se snížila poptávka po zbraních, a za následující dvě století míru se počet puškařství ve vesnici snížil na pouhých 20 výroben.⁶⁰

⁵⁴ LIDIN. *Tanegashima*. str. 155.

⁵⁵ Tamtéž, str. 156.

⁵⁶ Dnes je součástí prefektury Šiga.

⁵⁷ Kronika výroby pušek ve vesnici Kunitomo.

⁵⁸ LIDIN. *Tanegashima*. str. 144.

⁵⁹ Tamtéž, str. 146–147.

⁶⁰ Tamtéž, str. 148.

Japonci byli schopni si velmi rychle osvojit technologii výroby arkebuz a začali vyrábět velké množství těchto zbraní. Pro japonská knížata v době probíhající dlouhotrvající občanské války bylo zásadní získat jakoukoliv výhodu. Japonci mnohokrát v historii předvedli, jak rychle si jsou schopní osvojit nové technologie, zejména pak pokud se jednalo o vojenské technologie. Ani zde tomu nebylo výjimkou. František Xaverský se o tom zmiňoval ve svých spisech:

Cení si a ctí každou věc, která má spojitost s válkou, a na světě není nic, na co by byli více pyšní než na zbraně pokryté stříbrem a zlatem. Vždy nosí meče a dýky, jak venku, tak uvnitř, a když jdou spát, pověsí si je u postele. Ve zkratce, váží si zbraní více než kdokoliv, s kým jsem měl předtím tu čest.⁶¹

Nebyla to však jen povaha Japonců, která zaručila tak rychlý vývoj vlastního puškařského průmyslu. Výraznou roli sehrála také dostupnost materiálů. Jak Perrin píše: „jejich měď a ocel možná byly lepší a bezpochyby levnější než kterékoliv vyrobené v Evropě.“⁶² Díky pracovitosti japonských puškařů tak v Japonsku bylo do roku 1556 až na 300 000 arkebuz.⁶³ Ačkoliv si Japonci velmi rychle dokázali osvojit výrobu pušek, na bitevním poli byla situace mnohem složitější.

⁶¹ Cit. In: PERRIN. *Giving up the gun*. str. 8.

⁶² Tamtéž, str. 9.

⁶³ BROWN, Delmer M. The impact of firearms on Japanese warfare, 1543–98. *The Journal of Asian Studies*, 1948, 7.3: 236-253. str. 238.

3 Použití arkebuz na bojištích období válčících knížectví

K prvnímu nasazení pušek do bojů v Japonsku došlo roku 1549, kdy je použil *daimjó* Šimazu Takahisa⁶⁴ při dobývání hradu Kadžiki.⁶⁵ Podle Turnbulla však nelze ani vyloučit, že jeho protivník také v bitvě použil pušky,⁶⁶ v tom případě by se jednalo o první přestřelku arkebuz na japonském území. Z bitvy nakonec odešel vítězně Šimazu Takahisa a s pomocí těchto pušek zvládl hrad Kadžiki obsadit.

V 50. letech 16. století se pušky začaly rychle šířit Japonskem a díky narůstajícímu počtu je knížata začala do svých armád zapojovat čím dál více. Na západě Japonska to byli kromě Šimazua Takihisy zejména Ótomo Sórin⁶⁷ a Móri Motonari. Tito muži spolu častokrát bojovali, a tak neváhali vyzkoušet nové zbraně, které by jim pomohly protivníka porazit.⁶⁸ Z Kjúšú se zbraně rychle dostaly i na Honšú, kde si je pořídil i Takeda Šingen,⁶⁹ jehož syn, Takeda Kacujori, kvůli puškám utrpěl v bitvě u Nagašina svou největší porážku (podrobněji viz níže).

I přesto jak se pušky rychle šířily, Japonci měli zpočátku problém s jejich použitím na bitevním poli. Nejdříve se arkebuzy používaly převážně v obléhacích bitvách, ale do ostatních bojů byly nasazovány jen výjimečně. Důvodem byly mnohé nedostatky této zbraně, které Japoncům trvalo překonat, aby mohli pušky používat s maximální účinností.

3.1 Nevýhody ranných palných zbraní

První velkou nevýhodou arkebuz byla rychlost střelby. Jakmile mušketýr z arkebuzy vypálil, musel ji pokaždé znovu přebít, avšak to vyžadovalo několik kroků,⁷⁰ které vojákům zabíraly čas.

⁶⁴ Šimazu Takahisa se do dějin zapsal nejen jako vojevůdce, ale rovněž jako jeden z podporovatelů šíření křesťanství v Japonsku. Jeho potomci se pak zapojili do bojů v Koreji a rovněž o mnoho let později byl rod Šimazu nedílnou součástí restaurace Meidži.

⁶⁵ TURNBULL. *Biting the Bullet*. str. 36–38.

⁶⁶ Tamtéž, str. 37.

⁶⁷ Sórin je jeden z mála vysoce postavených samurajů, kteří se nechali pokřtít. Po příchodu prvních misionářů jim dovolil působit na svém území, zřídil pro ně základnu, a dokonce se setkal se samotným Františkem Xaverským. Je možné, že ho toto setkání ovlivnilo natolik, že nakonec ke křesťanství přešel, avšak nelze vyvrátit i možnost, že se tak rozhodl s vidinou zisku, jako to bylo běžné i pro jiné konvertované Japonce. Sórin je také často spojován s první výpravou Japonců do Evropy. (In: ELISONAS, Jurgis. *Christianity and the daimyo*. str. 316.)

⁶⁸ TURNBULL. *Biting the Bullet*. str. 43–44.

⁶⁹ Šingen byl rovněž jedním z těch, co si uvědomili potenciál nových palných zbraní. Ještě před příchodem arkebuz zkoušel do svých armád zavést čínské palné zbraně a po roce 1543 byl jeden z prvních *daimjó*, jenž začal do svých armád pušky hromadně zapojovat. Podle jedné z teorií byl Šingen dokonce zastřelen ranou z arkebuzy, čímž by tak byl největší osobností období válčících knížectví, která se stala obětí této zbraně.

(TURNBULL. *Biting the Bullet*. str. 45.)

⁷⁰ Jednotlivé kroky jsou taktéž zobrazeny v příloze 1.

Podle odhadů ze 17. století za dobu, co mušketýr nabíjel svou arkebuz, lučištník zvládl vystřelit až 15 šípů.⁷¹ Výsledky modernějších pokusů pak říkají, že lze pušku nabit, zamířit a vystřelit za pouhých 15 sekund, takže by mušketýr za 100 sekund zvládl vystřelit až šestkrát.⁷² V tomto případě se však jednalo o maximální možnou rychlost střelby arkebuz, jelikož by v opravdové bitvě bylo nejspíše složité dosáhnout takové rychlosti. John Nef tvrdí, že „obyčejnému či nešikovnému vojákovu by nabití arkebuzy mohlo trvat 10 až 15 minut.“⁷³ K tomu přispívá fakt, že mušketýr při přebíjení musí do ruky uchopit hlaveň pušky, která je s každým výstřelem žhavější, a tak musí být při manipulaci se zbraní opatrnější, a pušku tak bude přebíjet o něco déle. Při delší střelbě se navíc v hlavni usazuje spálený střelný prach, kvůli čemuž se zbraň nejen hůře přebíjí, ale také hrozí selhání arkebuzy při výstřelu.

Další nevýhoda je zranitelnost mušketýrů mezi jednotlivými výstřely. Arkebuzy na rozdíl od pozdějších mušket neměly bodáky, a navíc si přebíjení vyžadovalo jejich veškerou pozornost, takže mnohdy byli jednoduchým terčem pro nepřátelskou jízdu. Bylo tedy velmi důležité mušketýrům poskytnout nějakou ochranu. Nejčastěji se tak střelecké oddíly doplňovaly o lučištníky, kteří mohli střílet, zatímco mušketýři přebíjeli své pušky.⁷⁴

Velkou nevýhodou byl i samotný střelný prach, který nikdy nesměl navlhnout. Poměrně deštivé Japonsko, které má dokonce i několik období dešťů, tak nebylo optimálním prostředím pro používání palných zbraní. Bylo tedy zcela zásadní vymyslet způsob, jak na bitevním poli střelný prach ochránit před deštěm.

Poslední nevýhodou byla efektivita ranných palných zbraní na větší vzdálenosti. Arkebuzy sice mohly dostřelit dále než luky,⁷⁵ avšak s přibývajícím vzdáleností klesala jejich přesnost. V dobách, kdy se ještě v hlavních běžně nedělaly vývrty jako u moderních zbraní, kulka proletěla hlavní hladce jen málokdy. Při výstřelu se kulka odrážela od stěny hlavně, čímž se mohla vychýlit, a přesnost palby tedy nebyla příliš vysoká. S vyšší vzdáleností klesala i průraznost střel, takže jak píše Perrin, „*arkebuzy byly efektivní pouze do vzdálenosti přibližně 100 metrů, a i na tuto vzdálenost se kulky mohly odrazit od kvalitně vyrobené zbroje.*“⁷⁶

Na druhou stranu je to právě efektivita na kratší vzdálenost, která zvýšila popularitu této zbraně. Kulka totiž dokázala prorazit jakoukoliv zbroj, kterou v té době japonská vojska nosili. Japonská

⁷¹ Cit. In: PERRIN. *Giving up the Gun*. str. 15.

⁷² TURNBULL. *Samurai Sourcebook*. str. 137.

⁷³ Cit. In: PERRIN. *Giving up the Gun*. str. 15.

⁷⁴ TURNBULL. *Samurai Sourcebook*. str. 182.

⁷⁵ Rozdíl v dostřelu luků a arkebuz je vyobrazen v příloze 2.

⁷⁶ PERRIN. *Giving up the Gun*. str. 15.

zbroj se někdy skládala z ocelových šupin, které měly nanejvýš tloušťku 0,8 mm, ale tu bylo pomocí 9 mm kulky možné prostřelit i z 50 m.⁷⁷ Japonci své pušky běžně vyráběli s mnohem větší ráží, než je 9 mm,⁷⁸ takže si pušky dokázaly poradit i s daleko silnější zbrojí či dřevěnými zdmi japonských pevností.

Arkebuzy měly rovněž další velikou výhodu oproti ostatním zbraním, a to, že bylo velmi jednoduché se s touto zbraní naučit zacházet. Zatímco střílet z luku vyžaduje fyzickou zdatnost a roky tréninku, naučit se střílet z arkebuzy je možné za jediný den.⁷⁹ Přebíjení je sice na první pohled komplikované a pomalé, avšak stále se jedná jen o několik kroků, které se vojáci museli naučit. Poté už jen stačilo zamířit na cíl přes hledí arkebuzy a zmáčknout spoušť.

V kombinaci s vysokou průrazností arkebuz bylo tedy možné, aby kterýkoliv člověk dokázal v boji zabít samuraje, jejichž smyslem života byl čestný souboj. Jenže v období válčících knížectví už nebylo místo pro tento tradiční styl boje, a jelikož bylo nutné mobilizovat stále více vojáků, byla velká poptávka po zbraních, které mohly účinně používat i branci. Pušky tak měly veliký potenciál k tomu, aby se staly jednou z hlavních zbraní japonských armád, které se stále více spoléhaly na zástupy vojáků *ašigaru*. První japonský vojevůdce, který naplno využil potenciál pušek, byl Oda Nobunaga, jehož armáda se právě skládala převážně z odvedenců *ašigaru*.

3.2 Oda Nobunaga a arkebuzy

Podle *Šinčókóki*⁸⁰ začal Nobunaga vyzbrojovat své vojáky puškami, ještě když provincií Owari vládl jeho otec, Oda Nobuhide. Óta Gjúiči zmiňuje, že v roce 1549 se patnáctiletý Nobunaga učil střílet z arkebuzy pod dohledem jistého Hašimota Ippy.⁸¹ Dále roku 1553 Nobunaga přijel se svou armádou, která již byla těmito zbraněmi vybavená, navštívit svého tchána:

*Nobunaga s družinou 700 až 800 mužů. Ti si s sebou nesli 500 pik o délce 6,3 metrů a také 500 luků a pušek.*⁸²

Nobunaga nejspíše poprvé nasadil pušky do bitvy u vesnice Madžimi roku 1552. V této bitvě pomocí střelby z luků a arkebuz Nobunagovo vojsko způsobilo nepřítelům velké ztráty, kvůli

⁷⁷ TURNBULL. *Samurai Sourcebook*. str. 137.

⁷⁸ Japonské arkebuzy s větší ráží jsou na fotce v příloze 3.

⁷⁹ CLARK, Austin W. "100 Spears Worth 100 Pieces": The Impact of Ashigaru on Sengoku Jidai. *The Gettysburg Historical Journal*. 2011, 10.1: 7–71. str. 31.

⁸⁰ Kronika Nobunagova života, kterou sepsal jeho služebník Óta Gjúiči.

⁸¹ ŌTA, Gyūichi. *The Chronicle of Lord Nobunaga*. Přeložili J.S.A ELISONAS a J.P. LAMERS. Brill, 2011. ISBN: 978-90-04-0162-0. str. 62.

⁸² Tamtéž, str. 62.

kterým nakonec museli ustoupit.⁸³ Přestože v *Šinčóki* není žádný popis Nobunagovy taktiky v této bitvě, a nelze tak s přesností tvrdit, jakou taktiku Nobunaga pro své mušketýry zvolil, z výsledku této bitvy je patrné, že arkebuzy byly pro Nobunagovo vítězství klíčové.

Nobunagovi se rovněž připisuje vynalezení rotační střelby v Japonsku,⁸⁴ která umožnila snížení intervalů mezi jednotlivými salvami. Podle *Šinčóki* tuto taktiku Nobunaga poprvé zavedl roku 1554 při dobývání pevnosti Muraki,⁸⁵ kde se vůbec poprvé střetl s vojskem svého soka, Imagawy Jošimota. Aby se jeho vojáci bezpečně dostali k hradbám, nařídil svým mušketýrům, aby se po výstřelu nezdržovali přebíjením a své prázdné pušky předali jiným vojákům, kteří jim je nabili, zatímco jiní vojáci mušketýrům podali již nabitě pušky připravené ke střelbě.⁸⁶ Díky této taktice zvládli jeho mušketýři střílet ve velmi krátkých intervalech, díky čemuž mohli téměř nepřetržitě střílet na obránce pevnosti. Tato rotační střelba byla ranou verzí taktiky, kterou Nobunaga použil mimo jiné k porážce Takedů u Nagašima.

Ačkoliv Nobunaga byl na bitevním poli velmi úspěšný a pušky mu jistě mnohokrát v bitvách dopomohly dosáhnout vítězství, někdy mu také stály v cestě. Jednou z největších zkoušek se pro Nobunagu stal jeho konflikt s budhistickými mnichy ze sekty Ikkó.⁸⁷ Ti podobně jako Nobunaga spoléhali na arkebuzy, jelikož jejich armády byly tvořené kromě mnichů i prostým lidem, a tak potřebovali nějakou zbraň, se kterou by mohli porážet samurajská vojska. Když roku 1570 Nobunagu přepadla armáda 3000 mnichů sekty Ikkó, jejich disciplinovaná střelba z arkebuz překvapila Nobunagu a jeho armádu natolik, že se krátce po začátku bitvy museli dát na ústup.⁸⁸

Další Nobunagovo selhání proti mnichům sekty Ikkó se odehrálo při druhém obléhání pevnosti Nagašima.⁸⁹ Nobunaga se v této bitvě pokusil zopakovat svou taktiku rotační střelby, ale během bitvy začalo hustě pršet, kvůli čemuž jeho vojákům navlhnul střelný prach a doutnaky arkebuz, a tak mnozí nemohli ze svých pušek střílet.⁹⁰ Na druhé straně bojiště byli nepřátelé mnohem

⁸³ ŌTA. *The Chronicle of Lord Nobunaga*. str. 66–67.

⁸⁴ Podle historiků tato taktika vyvíjela nezávisle na sobě v několika částech světa. Ačkoliv se Nobunagovi připisuje prvenství v Japonsku, jako první na světě ji nejspíše použili Číňané během jejich období válčících států (475–221 př. n. l.), tedy ještě před vynálezem palných zbraní. O prvenství v Evropě se sice dodnes vedou spory, avšak nejvíce se historici přiklánějí k tomu, že ji Nizozemci vynalezli až v 90. letech 16. století. Nobunaga tak Evropany možná předběhl o několik desetiletí. (ANDRADE. *The Gunpowder Age*. str. 149).

⁸⁵ Hrad se nacházel na jihovýchodě provincie Owari.

⁸⁶ ŌTA. *The Chronicle of Lord Nobunaga*. str. 73.

⁸⁷ Sekta Ikkó byla militantní verzí buddhistické školy Čisté země. Ke stoupencům Ikkó patřili i mniši z kláštera Negoro.

⁸⁸ TURNBULL, Stephen. *Nagashino 1575: Slaughter at the barricades*. Osprey Publishing, 2012. ISBN: 978-1855326194. str. 19.

⁸⁹ Celkově Nobunaga tento hrad, jehož zřícenina se nachází v prefektuře Mie, obléhal třikrát.

⁹⁰ ŌTA. *The Chronicle of Lord Nobunaga*. str. 201.

lépe připraveni. Střelný prach měli uschován ve vodotěsných nádobách (viz příloha č. 4) a zápalný mechanismus pušky zaopatřili dřevěným krytem proti dešti (viz příloha č. 5). Jelikož jejich arkebuzy byly po dešti schopné střilet, mniši dokázali několika salvami útočící vojsko odrazit a málem se jim Nobunagu podařilo dokonce zastřelit.⁹¹

Dále lze ještě uvést bitvu u Mikatagahary v zimě roku 1572, kde prohrál jeden z nejdůležitějších spojenců Ody Nobunagy, Tokugawa Iejasu. Ten své mušketéry nechal bojovat na otevřeném poli, bez jakéhokoliv krytí či obrany, kvůli čemuž byli nakonec rozprášeni pod kopyty jízdy Takedy Šingena.⁹² Přestože Takedové tuto bitvy vyhráli, své tažení museli přerušit až do jara, kdy však Šingen náhle zemřel,⁹³ a tak se vojsko Takedů nakonec muselo stáhnout. Nobunaga tak sice měl na východě svého území nějakou dobu klid, ale bylo zřejmé, že v příštím konfliktu s Takedy bude své mušketéry muset nějakým způsobem ochránit proti nepřátelské jízdě.

3.3 Bitva u Nagašina

Po smrti Takedy Šingena se jeho syn, Takeda Kacujori, rozhodl navázat na plány svého otce. Kacujori po Šingenovi zdědil vojenský talent, což během předešlého tažení z přelomu let 1572–1573 dokázal hned několikrát. Jeho největšími úspěchy bylo to, když dobyl jednu z pevností Tokugawů téměř bez boje tím, že odřízl posádku pevnosti od zdroje vody a donutil je vzdát se.⁹⁴ Také to byl on, kdo u Mikatagahary velel jízdě, která pobila Tokugawovy mušketéry.⁹⁵ Jednalo se tak o velmi nebezpečného protivníka, který ohrožoval Nobunagovu cestu k moci.

Tažení Takedy Kacujoriho však začalo neúspěšně. Původním plánem bylo napochodovat přímo do hradu Okazaki,⁹⁶ kde mu měl bránu otevřít místní správce financí. Ten byl ovšem odhalen a následně i se svou rodinou popraven.⁹⁷ Když tento plán selhal, Kacujori se pokusil dobýt alespoň několik menších pevností podél hranic provincií Mikawa a Totomi.⁹⁸ Několik pevností se mu i podařilo obsadit, ale když dorazil k hradu Jošida, za hradbami na něj již čekal Tokugawa Iejasu s 6000 vojáky.⁹⁹ Kacujori tak nakonec změnil svůj cíl a se svou armádou se vypravil k hradu Nagašino.

⁹¹ TURNBULL. *Samurai Sourcebook*. str. 213.

⁹² TURNBULL. Stephen. *War in Japan: 1467–1615*. Osprey Publishing, 2002. ISBN: 978-1841764801. str. 17.

⁹³ Jednou z populárních teorií je, že Šingena arkebuzou zastřelil jeden z Tokugawových ostrostřelců. (PERRIN. *Giving up the Gun*. str. 17.)

⁹⁴ TURNBULL, Stephen. *Tokugawa Ieyasu*. Osprey Publishing, 2012. ISBN: 978-1849085748. str. 17.

⁹⁵ Tamtéž, str. 18.

⁹⁶ Hrad Okazaki byl rodným místem Tokugawy Iejasua a dlouhá leta byl i jeho sídlem. Hrad se nachází ve stejnojmenném městě, které je dnes součástí prefektury Aiči.

⁹⁷ KODET. *Války Samurajů*, str. 269.

⁹⁸ Dnes v těchto místech hraničí prefektury Aiči a Šizuoka.

⁹⁹ TURNBULL. *Nagashino 1575*. str. 30.

Hrad Nagašino se nacházel na skále u soutoku řek Takigawy a Onogawy,¹⁰⁰ kvůli čemuž vedlo do hradu jen několik přístupových cest. Hrad tak bylo velmi složité obléhat. Avšak v době, kdy se Takeda Kacujori rozhodl zaútočit na Nagašino, bylo uvnitř hradeb tohoto hradu pouze 500 vojáků, kteří měli ve výzbroji i přibližně 100 arkebuz a jeden dělo.¹⁰¹ Ani tyto zbraně však nemohly z dlouhodobého hlediska obráncům pomoci, jelikož čelili velké přesile. Turnbull odhaduje počet vojáků Takedy Kacujoriho, kteří byli přítomní u Nagašina, na skoro 16 000 mužů, z nichž přibližně čtvrtina byli jezdci.¹⁰²

Přes velkou přesilu se však nedařilo Kacujorimu hrad dobýt. Dokonce nechal postavit obléhací věž, kterou však obránci dokázali ihned svým dělem zničit.¹⁰³ Kacujoriho vojáci bojovali celých 5 dní a 4 noci, než se jim konečně podařilo dostat za první linii hradeb. Naneštěstí pro obránce se zde však nacházely sklady a spižírny, kde byly všechny zásoby jídla hradu. Kacujori posléze již nemusel riskovat další útok a jen vyčkával, až se mu obránci vzdají.¹⁰⁴

Aby nikdo nemohl z hradu utéct, Kacujori nechal kolem hradu postavit palisády a jeho vojáci také nastražili past zvanou *naruko ami*, což byla síť s chřestítky. Tato past měla prozradit pohyb kohokoliv, kdo se pokusil z hradu utéct. I přesto se to jednomu muži podařilo. Tímto mužem byl samuraj Torii Suneuemon, jenž v noci sestoupil z hradeb po skalní stěně a nepozorovaně přeplaval na druhý břeh jedné z řek obklopující Nagašino. Poté utekl až do Okazaki, kde se mezitím sešel Oda Nobunaga s Tokugawou Iejasuem, aby situaci v Nagašinu společně probrali. Poté co jim Suneuemon sdělil, že Nagašino rychle potřebuje pomoci, se pokusil vrátit zpátky do hradu. Byl však polapen a výměnou za svobodu měl svým spolubojovníkům sdělit, že z této beznadějně situace jim nikdo pomoci nepřijde. Suneuemon se však svým vězňitelům vzepřel a místo falešného vzkazu obráncům sdělil, že Nobunaga a Iejasu jsou již na cestě, za což měl být ukřižován.¹⁰⁵

Nobunaga dorazil k Nagašinu 27. června 1575 s armádou o síle 30 000 mužů,¹⁰⁶ tedy skoro dvakrát tolik, co měl Kacujori. I tak se jednalo pouze o 30 % z celkového počtu jeho vojáků, protože zbytek byl stále zaneprázdněn bojováním s buddhistickými mnichy a ostatními klany ve středním Japonsku.¹⁰⁷ Podle Perrina byla jedna třetina Nobunagovy armády složená z

¹⁰⁰ Dnes lze na tomto místě navštívit pouze ruiny tohoto hradu a muzeum věnované historii tohoto hradu a bitvě u Nagašina.

¹⁰¹ TURNBULL. *Nagashino 1575*. str. 33.

¹⁰² Tamtéž, str. 25.

¹⁰³ Tamtéž, str. 37.

¹⁰⁴ Tamtéž, str. 41.

¹⁰⁵ KODET. *Války Samurajů*, str. 270.

¹⁰⁶ Tamtéž, str. 270.

¹⁰⁷ TURNBULL. *Nagashino 1575*. str. 20–21.

mušketýrů,¹⁰⁸ ale Turnbull udává, že Nobunaga měl v této bitvě jen 3500 mušketýrů.¹⁰⁹ Tak či onak byla velká část Nobunagovy armády vybavená arkebuzami. K této armádě se rovněž přidalo 8000 vojáků po velením Tokugawy Iejasua,¹¹⁰ takže měl Nobunaga celkově k dispozici přibližně 38 000 mužů.

Nobunaga měl převahu, ale na tu se nehodlal spoléhat. Po selhání Tokugawy Iejasua v bitvě u Mikatagahary věděl, jak nebezpečná pro jeho mušketéry byla Kacujoriho jízda, ale zároveň doufal, že Kacujori kvůli vítězství u Mikatagahary Nobunagovy mušketéry podcení a rozhodne se na ně čelně zaútočit. Aby své mušketéry ochránil, nechal vystavět palisádu, která připomínala plot (viz příloha č. 6). Díky tomu byli mušketýři chráněni před čelním útokem jízdy, ale také jim tato palisáda poskytovala spoustu prostoru pro střelbu. Mušketýři si také mohli pušky o palisádu opřít a zvýšit tak přesnost své střelby.

Celá tato obranná linie se táhla na délku 2,1 km a na některých místech byla přerušena, aby nalákala jezdce Takedů vjet do úzkého prostoru, kde na ně čekala Nobunagova dlouhá kopí.¹¹¹ Kopiníci také stáli za mušketéry, aby je bránili v případě, že by se některým jezcům podařilo dojet až k palisádám, nebo je překonat. Před palisádou také protékala říčka Rengogawa, které měla zpomalit nepřátelskou jízdu a vojáky, a poskytnout tak dostatek času pro vystřelení několika salv z arkebuz.¹¹²

U Mikatagahary se projevilo, že je důležité udržovat nad mušketéry disciplínu, a tak Nobunaga poslal do předních linií své nejbližší důstojníky, mezi které patřil i Tojotomi Hidejoši, již měli velet jednotlivým sekcím mušketýrů.¹¹³ Zatímco před 25 lety u hradu Muraki Nobunagovi mušketýři střídali vypálené arkebuzy za přebité, v bitvě u Nagašina Nobunaga použil zdokonalenou verzi této taktiky. Mušketýři byli rozděleni do tří řad, které se střídaly ve střelbě. Poté co první řada vystřelila svou salvu, kupředu šla řada za nimi, která po své salvě byla nahrazená třetí řadou, a ta byla poté nahrazena opět první řadou, která si mezitím stihla přebít zbraně. Takto bylo teoreticky možné střílet nepřetržitě, dokud mušketýrům nedošla munice. Bylo tak zcela zásadní, aby měli vojáci přesné rozkazy, kdy střílet, kdy se vystřídat a kdy přebíjet.

¹⁰⁸ PERRIN. *Giving up the Gun*. str. 19.

¹⁰⁹ TURNBULL. *Nagashino 1575*. str. 21.

¹¹⁰ Tamtéž, str. 22.

¹¹¹ TURNBULL. *Nagashino 1575*. str. 61–62.

¹¹² Tamtéž, str. 69.

¹¹³ ŌTA. *The Chronicle of Lord Nobunaga*. str. 225.

Nakonec Nobunaga poslal jednoho z důstojníků od Tokugawy Ieajusa, aby vedl diverzní přeřadení na vojáky, kteří pokračovali v obléhání hradu, čímž je ve výsledku odřizl od zbytku Kacujoriho armády. Pro tento úkol mimo jiné vyčlenil i 500 střelců z arkebuz.¹¹⁴ Zatímco se tato skupina dala do pohybu směrem k nepříteli, Nobunaga čekal, jak se zachová jeho protivník.

Na druhé straně říčky Rengogawa Kacujori zachovával chladnou hlavu a zdánlivou přesilou se nenechal zastrašit. V noci před bitvou dokonce celou dobu prudce pršelo,¹¹⁵ takže bylo možné, že podle předchozích zkušeností mušketýřům navlhl střelný prach, a tak by velká část Nobunagovy armády do této bitvy nebyla schopná zasáhnout. Přestože mu jeho generálové radili, aby ještě přehodnotil svůj úmysl bojovat s Nobunagou, Kacujori je neposlechl a připravil se na nadcházející boj.¹¹⁶

Pro útok vyčlenil 12 000 vojáků, jež následně rozdělil do čtyř skupin po 3000 vojákách. V každé skupině pak bylo 1000 jezdců. Přibližně dalších 3000 mužů pokračovalo v obléhání hradu Nagašino.¹¹⁷ Všechny čtyři skupiny Kacujoriho armády se za ranních hodin přiblížily k nepřátelskému vojsku.¹¹⁸ Obě armády teď už jen čekaly, až Kacujori rozkáže k útoku.

Kolem šesté hodiny ranní se rozezněly válečné bubny Takedů a do útoku se rozjela první vlna jezdců. Kacujori měl ve svou jízdu takovou důvěru, že je nechal v úplném čele útoku, čímž se jeho taktika lišila od Takedy Šingena, který v bitvě u Mikatagahary nejdříve poslal do útoku své pěšáky a teprve poté následovala jízda. Kacujoriho jezdci se zpočátku velmi rychle přiblížovali k palisádám, avšak jejich postup se zpomalil ve chvíli, kdy začali překračovat říčku Rengogawa.¹¹⁹

Střelba však stále nepřicházela, a tak se mohlo zdát, že Nobunagovým mušketýřům opravdu střelný prach v noci navlhnul. Jenže ti svůj prach měli bezpečně uchován ve vodotěsných nádobách¹²⁰ a jen čekali na to, až se Kacujoriho jízda dostatečně přiblíží. První povel ke střelbě přišel až ve chvíli, kdy mezi jízdou a mušketýry za palisádami bylo pouhých 50 metrů.¹²¹ Následovalo několik salv, na jejichž konci mušketýři vypálili až 8000 střel.¹²² Během okamžiku byla první vlna Kacujoriho útoku zcela rozdrcena.

¹¹⁴ ŌTA. *The Chronicle of Lord Nobunaga*. str. 224.

¹¹⁵ Tamtéž, str. 60.

¹¹⁶ TURNBULL. *Nagashino 1575*. str. 48.

¹¹⁷ TURNBULL. *Nagashino 1575*. str. 63.

¹¹⁸ Tamtéž, str. 66.

¹¹⁹ Tamtéž, str. 68.

¹²⁰ Tamtéž, str. 61.

¹²¹ Tamtéž, str. 67.

¹²² KODET. *Války Samurajů*, str. 273.

Kacujori byl v šoku, ale stále nehodlal ustoupit. Místo toho na palisády vysílal vlnu za vlnou ve snaze nepřítele udolat. Ačkoliv byla střelba ze začátku rychlá, čím déle mušketýři stříleli, tím více se arkebuzy zanášely, a tak se jim pušky hůře přebíjely, čímž se zvyšoval interval mezi jednotlivými salvami. V některých momentech se Kacujoriho vojáci dokázali dostat až k palisádám, kde však narazili na Nobunagovy kopínky. Celkově Kacujori proti palisádám poslal pět útoků, ale každý z nich Nobunagovi vojáci dokázali odrazit, a tak nakonec Kacujori musel z bitvy uprchnout.¹²³

Výsledek této bitvy byl pro Takedy katastrofální. V bitvě u Nagašina Kacujori během několika hodin ztratil přibližně dvě třetiny své armády, včetně poloviny svých důstojníků. Mezi oběťmi rovněž bylo osm z 24 generálů klanu Takeda.¹²⁴ Ztráty byly na straně Takedů tak vysoké, že už se z této bitvy nikdy nevzpamatovali. Boje sice pokračovaly až do Kacujoriho smrti roku 1582, ale dá se tvrdit, že od bitvy u Nagašina již zánik kdysi mocného klanu Takeda nemohlo nic odvrátit.

¹²³ ŌTA. *The Chronicle of Lord Nobunaga*. str. 226.

¹²⁴ TURNBULL. *Nagashino 1575*. str. 80.

4 Vliv arkebuz na japonské válečnictví po bitvě u Nagašina

Vítězství Nobunagy v bitvě u Nagašina ostatním *daimjóům* dokázalo, jak klíčové budou arkebuzy v dalších bitvách. Nikdo nechtěl dopadnout stejně jako Takeda Kacujori, a tak se arkebuzy dostávaly do arzenálu čím dál více *daimjóů* a tvář japonského válečnictví se začala rychle měnit.

Jako jednu z největších změn v japonském válečnictví, na které arkebuzy měly vliv, Brown uvádí změnu ve složení japonských armád. Zatímco na začátku období válčících knížectví byla kavalérie stále důležitou součástí většiny armád, po porážce Takedů už na ni spoléhal jen málokdo a počet jezdců v japonských armádách začal rapidně klesat. Například roku 1590 Tojotomi Hidejoši jednomu ze svých vazalů přikázal, aby ve své armádě omezil počet jezdců na koních pouze na 30 mužů,¹²⁵ což byl jen zlomek počtu jezdců, kteří se zapojili na straně Takedů do bitvy u Nagašina.

Přestože bylo možné kavalérii taktéž vybavit palnými zbraněmi, a historicky takto vyzbrojené jezdecké jednotky existovaly, v Japonsku k jejich nasazení ve větších počtech nedošlo. Japonci sice vyráběli i menší palné zbraně, jako byly karabiny nebo pistole (viz příloha č. 7), ale tyto rané palné zbraně se jen velmi těžce přebíjely ze sedla. Koneckonců i oddíly dragounů, kteří se hojně objevovali na evropských bitevních polích, musely ze svých koní pokaždé sesednout, aby mohly nabít své pušky.¹²⁶ V době, kdy v Japonsku začala dominovat pěchota, tak neexistovala žádná poptávka po jednotkách, které víceméně plní stejnou funkci jako běžní mušketýři.

S přibývajícím počtem mušketýrů a kopiníků bylo bojiště pro kavalérii naopak daleko nebezpečnější. Jezdec na koni je mnohem větší terč než pěšák, a tak bylo pro mušketéry jednodušší takový cíl zasáhnout, a několik salv dokázalo zcela odrazit útok kavaleristů. Pokud salvy nepozabíjely všechny jezdce, o zbytek se vzápětí postarali kopiníci, přesně jako tomu bylo v bitvě u Nagašina. Ačkoliv si jízda v japonských armádách na počátku období válčících knížectví dokázala držet své místo, Japonci pomalu přecházeli na pěchotní boj, a po bitvě u Nagašina se role kavalérie naprosto snížila.

S úpadkem jízdy v japonských armádách naopak stále více rostla poptávka po pěchotě, a to zejména vojáků *ašigaru*. Už to nebyly neorganizované bandy odvedenců, jako tomu bylo za války Ónin, ale byly to oddíly dobře vyzbrojených disciplinovaných vojáků, kteří v mnohých ohledech připomínali profesionální armádu. Výcvik jednoho samuraje je víceméně celoživotní

¹²⁵ BROWN. The impact of firearms on Japanese warfare. str. 244.

¹²⁶ CHASE. *Firearms*. str. 68–69.

proces, ale pro vycvičení jednoho vojáka *ašigaru* vybaveného arkebuzou nebo kopím stačilo jen několik dnů, maximálně týdnů, a tak se japonským vojevůdčům čím dál více vyplácelo zaměstnávat *ašigaru*, jejichž počet tak rychle narůstal. Díky tomu byly bitvy v pozdní části období válčících knížectví mnohem větší než kdy před tím. Zatímco na začátku období válčících knížectví se do bojů zapojily maximálně tisícovky vojáků, v bitvě u Sekigahary bojovalo přibližně 170 000 vojáků, z nichž většina byla *ašigaru*.¹²⁷

Richardson naopak tvrdí, že arkebuzy přišly do Japonska příliš pozdě na to, aby zásadně mohly ovlivnit strukturu japonských armád.¹²⁸ Je pravda, že tento proces začal už před příchodem pušek a japonské armády postupně rostly už od války Ónin. Někteří *daimjóové* se stávali velmi mocnými a k ochraně své moci potřebovali stále větší, ale levnější armády. Bylo mnohem jednodušší a levnější dát prostému vojákovi kopí a naučit ho bojovat než zaměstnávat samuraje. Počty *ašigaru* se tak postupně zvyšovaly ještě před bitvou u Nagašina.

Přesto si myslím, že s příchodem arkebuz mohlo být zmobilizováno daleko více vojáků než kdy předtím. Zatímco vycvičit kopiníky bylo jednoduché, vycvičit lučištníky stálo hodně úsilí, takže mezi vojáky *ašigaru* byli nejpočetnější právě kopiníci.¹²⁹ Avšak s příchodem pušek bylo poměrně jednodušší vycvičit střelecké jednotky, a tak se jejich počty mohly mnohem více zvyšovat. Během první invaze do Koreje roku 1592 měla japonská armáda přibližně 150 000 vojáků a odhaduje se, že přibližně čtvrtina z nich byla vyzbrojena arkebuzami,¹³⁰ což je přibližně desetkrát tolik, kolik bylo mušketýrů u Nagašina. Myslím si, že bez pušek by Japonci měli velké problémy zmobilizovat takto velkou invazní armádu. Arkebuza se postupně stala jednou z hlavních zbraní japonských armád, zatímco se tradiční luky pomalu začaly z bojiště ztrácet. Roku 1600 v bitvě u Sekigahary mušketýři již téměř kompletně nahradili lukostřelce,¹³¹ a tak dle mého názoru nelze tvrdit, že by arkebuzy japonské armády neovlivnily.

Jak se význam vojáků *ašigaru* na bitevním poli zvětšoval, také se měnilo jejich postavení v japonské společnosti. Turnbull tvrdí, že k úspěšnému použití arkebuz nestačilo vojáky *ašigaru* pouze dobře vycvičit a vyzbrojit, ale také uznat, že nejsou „jen příležitostně verbovaná lůza.“¹³² Na začátku období válčících knížectví byla stanovená jasná hranice mezi samuraji a *ašigaru*, ale postupem času se reputace *ašigaru* zvyšovala natolik, že byla tradiční válečnická

¹²⁷ BRYANT, Anthony J. *Sekigahara 1600: The final struggle for power*. Osprey Publishing, 2013. ISBN: 978-1855323957. str. 25–27.

¹²⁸ RICHARDSON. *Teppo and Sengoku*. str. 196.

¹²⁹ TURNBULL. *Samurai Sourcebook*. str. 184.

¹³⁰ PERRIN. *Giving up the Gun*. str. 27.

¹³¹ BRYANT. *Sekigahara 1600*. str. 33.

¹³² TURNBULL. *Nagashino 1575*. str. 19.

pozice samurajů v ohrožení. Samurajové byli dlouhou dobu ztělesněním hrdinných válečníků, kteří na svých koních statečně vedli útok na nepřítele. Nejenže v období válčících knížectví začali přicházet o svou výsadu jezdit na koni, ale po příchodu arkebuz jim rovněž bylo odepráno místo v popředí armády, kde po staletí mohli být jen ti nejlepší samurajové.¹³³ Z původně válečníků se ze samurajů stávali spíše důstojníci, kteří veleli jednotlivým skupinám *ašigaru* z pozadí.¹³⁴

Navíc nyní bylo možné, aby vojáci *ašigaru* za svou oddanou službu mohli stoupat ve společenském žebříčku. Mezi ně patřil i Tojotomi Hidejoši, který začal svou vojenskou kariéru jako *ašigaru* v Nobunagově armádě a postupně se vyšplhal až na regenta *kampaku*, což z něj v praxi dělalo vládce Japonska. Za své vlády v letech 1585–1598 pak Hidejoši vydal dva dekrety, kterými na dlouhou dobu změnil japonskou společnost. Prvním z nich zabavil zbraně všem, kdo nebyl samuraj, ale zároveň se z *ašigaru* stali nejnižší příslušníci samurajské vrstvy. Druhý dekret pak znemožnil, aby kdokoliv mohl svou společenskou příslušnost změnit.¹³⁵ Tím se tak vyřešil dlouholetý rozkol mezi *ašigaru* a samuraji. S příchodem období Edo už z *ašigaru* byli oficiálně samurajové *yoriki*.¹³⁶

Na druhou stranu Richardson popírá tvrzení Turnbulla o významu nasazení arkebuz na proměnu japonské vojenské třídy na konci období válčících knížectví a tvrdí, že tyto změny začaly už před příchodem pušek do Japonska.¹³⁷ Richardson argumentuje, že se postavení vojáků *ašigaru* v japonské společnosti začalo měnit už během mongolských invazí ve 13. století a v období válčících knížectví tento dlouhý proces pouze skončil.¹³⁸

Je pravda, že pohled samurajů na brance z řad běžného lidu se začal měnit už během bojů s Mongoly, kteří na rozdíl od Japonců bojovali hromadně ve velkých šicích. Jako odpověď na taktiku Mongolů začali japonští vojevůdci dávat na bitevním poli mnohem větší prostor odvedencům, ze kterých později vznikly oddíly *ašigaru*. Nemyslím si však, že je možné tvrdit, že se se změnou strategie Japonců během mongolských invazí výrazně změnilo společenské postavení branců. Od bojů s Mongoly uplynula dlouhá staletí, než se nakonec Tojotomi Hidejoši rozhodl vydat své dekrety, které změnily společenskou strukturu Japonska. Přestože se reputace branců po vítězstvích nad Mongoly o něco zlepšila, na začátku války Ónin si

¹³³ TURNBULL, Stephen. *Samurai vs. Ashigaru: Japan 1543–75*. Osprey Publishing, 2019. ISBN: 978-1472832436. str. 75.

¹³⁴ CLARK, Austin W. "100 Spears Worth 100 Pieces". str. 45.

¹³⁵ Tamtéž, str. 66–67.

¹³⁶ TURNBULL. *Samurai vs. Ashigaru*. str. 77.

¹³⁷ RICHARDSON. *Teppo and Sengoku*. str. 194.

¹³⁸ Tamtéž, str. 194–195.

nejspíše jen málokdo dokázal představit, že se z vojáků *ašigaru* stanou samurajové. To umožnilo až *gekokuđzō* během období válčících knížectví. Sice se nedá tvrdit, že arkebuzy byly jediným důvodem, který zapříčinil změnu ve společenském postavení vojáků *ašigaru*, ale myslím si, že na ní měly alespoň částečný podíl. Jak už bylo řečeno výše, arkebuzy umožnily verbování více vojáků a také se staly jedním z důvodů, proč vojákům *ašigaru* v bojích tak dařilo. Byly to přeci jen právě jejich úspěchy, které jim nakonec pomohly získat nový společenský status. Dle mého názoru tak arkebuzy neměly přímý, nýbrž nepřímý vliv na tuto změnu.

Arkebuzy rovněž ovlivnily způsob vedení bitev. Nobunagovo vítězství v bitvě u Nagašina dokončilo zánik rychlého mobilního způsobu boje a bitvy začaly být mnohem statictější, čímž připomínaly šachovou partii. Doba bitev na blízko, kde rozhodovala bojová zdatnost jednotlivých samurajů, byla pryč a po hromadném zavedení arkebuz do armád se bitvy začaly vést zejména na dálku. Většina bitev zpravidla začínala salvami z pušek a na boj na blízko maximálně poté, co mušketýrům došla munice, takže skončila i tradice, kdy se samurajové před bitvou představovali svým protivníkům.¹³⁹

V bojích byla důležité trpělivost a daleko více se kladl důraz na opevnění, takže boje někdy dokonce připomínaly zákopovou válku. Bylo tomu tak například v bitvě u Komaki roku 1584, kde proti sobě stáli Tojotomi Hidejoši a Tokugawa Iejasu. Oba kdysi sloužili Nobunagovi a zúčastnili se i bitvy u Nagašina, takže věděli, jak nebezpečné by bylo zaútočit na opevněné linie mušketýrů. Obě armády se nakonec opevnily a po dobu několika týdnů docházelo k občasným přestřelkám, ale ani jeden z vojevůdců neriskoval přímý útok. Vznikla patová situace, již nakonec rozhodly až střety jiných menších armád, které spolu bojovaly v okolí, zatímco jejich hlavní armády dál čekaly u Komaki.¹⁴⁰

Jak jsem napsal výše, arkebuzy rovněž zasáhly do bojů v Koreji, kde měly veliký vliv na počáteční úspěchy Japonců. Korejci na rozdíl od Japonců do svých armád, které se stále opíraly o kavalérii, nezavedli arkebuzy. Bitvy na počátku invaze tak měly velmi podobný průběh jako bitva u Nagašina. Jeden z takových případů byla bitva u Čchungdžu, kde se korejská kavalérie pokusila čelním útokem prorazit japonské linie, ale jejich útok byl zastaven několika salvami z japonských arkebuz.¹⁴¹ Korejská armáda byla v troskách a Japonci díky arkebuzám získali takovou převahu, že hlavní město Soul obsadili během několika týdnů od začátku invaze. Když

¹³⁹ PERRIN. *Giving up the Gun*. str. 17.

¹⁴⁰ BROWN. *The impact of firearms on Japanese warfare*. str. 246.

¹⁴¹ TURNBULL. *Samurai Sourcebook*. str. 243–244.

jeden z japonských generálů během tohoto konfliktu psal zpět do Japonska, ve svém dopise uvedl:

„Prosím pošlete nám municí a vojáky vyzbrojené arkebuzami. Naopak vůbec nepotřebujeme další kopí. Je pro nás zcela klíčové, abyste nějak sehnali spoustu pušek. Dále pak dohlédněte, aby ti, co za námi do Koreje odplují, zcela chápali tyto okolnosti. Veškerá vaše pozornost by měla být věnována palným zbraním.“¹⁴²

Japonci díky arkebuzám dokonce zpočátku poráželi čínské posily, které přišly Korejcům na pomoc. Číňani sice měli nad Japonci početní převahu a do Koreje přišli vyzbrojení i silným dělostřelectvem, avšak jejich armáda vůbec neměla ruční palné zbraně, kvůli čemuž Japonci často dokázali čínské útoky odrazit. To se například povedlo při prvním čínském pokusu dobýt město Pchjongjang.¹⁴³

Japonci nakonec dopltili na své zaostalé námořnictvo, které sice rovněž používalo arkebuzy, ale ty si neporadily s pancéřovanými loděmi korejského námořnictva. Japonci sice děla znali, ale v námořnictví se tyto zbraně příliš neuchytily. Naopak Korejci své lodě děly vyzbrojili, a tak dokázali snadno potápnout japonské válečné a transportní lodě. Poté co byla japonská flotila potopena, Korejci zcela odřízli japonskou armádu od zásob, čímž skončil první pokus o dobytí Koreje.¹⁴⁴ Přesto však nelze ignorovat, jak důležité byly japonské arkebuzy alespoň na počátku invaze, a myslím si, že by jim tuto válku i vyhrály, nebýt neúspěchů na moři. Korejci byli arkebuzami tak ohromeni, že dokonce po válce sami začali své vojáky vyzbrojovat japonskými puškami.¹⁴⁵

Pušky neovlivnily pouze strukturu a taktiku japonských armád, ale také zasáhly do architektury japonských hradů a pevností. Jak jsem již psal v druhé kapitole této práce, Japonci na počátku období válčících knížectví stavěli jednoduché pevnosti ze dřeva a hlíny. Jelikož takové hradby bylo možné pomocí pušek zničit, bylo nutné budoucí hrady stavět tak, aby jejich posádka byla před arkebuzami chráněná. Zároveň bylo důležité zajistit, aby obránci dokázali z hradeb palbu co nejefektivněji opřevzat.

Hrady se již nestavěly v kopcích, ale naopak na plochem terénu, který mušketýrům poskytoval dobrý výhled do okolí. Hradby a hradní budovy se začaly stavět z kamene, což obráncům poskytovalo větší bezpečí než dřevo a hlína. Hrady se pak skládaly z několika vertikálních částí,

¹⁴² BROWN. The impact of firearms on Japanese warfare. str. 240.

¹⁴³ Tamtéž, str. 246.

¹⁴⁴ Druhou invazi ukončila až Hidejošiho smrt.

¹⁴⁵ ANDRADE. The Gunpowder Age. str. 96.

kteře spolu propojovaly velmi úzké a klikaté uličky. Ty měly útočníky nejen zpomalit, ale také poskytovaly více prostoru, odkud na ně mohli obránci střílet z okolních hradeb. Tyto hradby v sobě měly různé otvory, které sloužily jako střílny jak pro arkebuzy, tak pro luky (viz příloha č. 8). Uvnitř hradů se také nacházely různé věže, včetně té nejvyšší uprostřed hradu, které měly rovněž střílny, které pro mušketyry poskytovaly dobrou palebnou pozici (viz příloha č. 9).

Po příchodu pušek se tak hrady staly mnohem mohutnějšími než kdy předtím, čímž se jejich situace lišila od Evropy, kde s příchodem palných zbraní a zejména děl konstrukce hradů upadala. V Japonsku však k většímu nasazení děl při obléhání začalo docházet až příliš pozdě, kdy bylo období válčících knížectví u konce. K největšímu použití dělostřelectva došlo až roku 1615, kdy vojsko Tokugawy Iejasua pomocí velkého počtu děl ostřelovalo ósacký hrad.¹⁴⁶ Do té doby bylo v Japonsku velmi malé množství děl, aby zásadně ovlivnila způsob výstavby hradů.¹⁴⁷ Dá se tak tvrdit, že to byly arkebuzy, které daly hradům takovou podobu, již lze dodnes obdivovat při návštěvě Japonska.¹⁴⁸

Pušky tak dle mého názoru ovlivnily hned několik sfér japonského válečnictví, včetně vojenské společnosti. Nemyslím si však, že by se příchod pušek měl brát jako „základní prvek“ revoluce v japonském válečnictví, tak jako tvrdí Brown,¹⁴⁹ jelikož k některým ze změn japonského válečnictví začalo docházet už před příchodem arkebuz. Richardson ve svém článku dle mého názoru správně uvádí, že se puškám připisuje až přehnaně velký podíl na proměnách japonského válečnictví,¹⁵⁰ avšak stále si myslím, že jejich vliv, ať už je možná menší, než usuzují někteří historici, není možné pomíjet. Pušky sice žádnou revoluci neodstartovaly, ale podobně jako katalyzátor v chemické reakci některé ze změn urychlily, či dokonce rozšířily. Nehodlám také tvrdit, že by příchod arkebuz rozhodl o celkovém výsledku období válčících knížectví, ale zastávám názor, že měl na toto období poměrně značný vliv.

¹⁴⁶ KODET. *Války samurajů*. str. 367.

¹⁴⁷ CHASE. *Firearms*. str. 183.

¹⁴⁸ Jeden z hradů, na kterém se promítl vliv arkebuz, je i hrad Himedži, jež je dnes jednou z památek UNESCO.

¹⁴⁹ BROWN. The impact of firearms on Japanese warfare. str. 253.

¹⁵⁰ RICHARDSON. Teppo and Sengoku. str. 190.

Závěr

V úvodu této bakalářské diplomové práce jsem si za první cíl dal informovat o použití arkebuz v Japonsku. Zjistili jsem, že se arkebuzy do Japonska dostaly zcela náhle a nečekaně, avšak japonští řemeslníci byli velmi rychle schopní tuto novou technologii pochopit a zdárně replikovat, takže se pušky v Japonsku začaly po roce 1543 rapidně šířit. Přestože puškařství v této zemi začalo na ostrově Tanegašima, toto řemeslo se společně s puškami začalo postupně šířit po celém Japonsku a netrvalo dlouho a roli největšího výrobce převzala místa na hlavním ostrově Honšú. Místa jako Sakai, Negoro nebo Kunitomo se tak navždy zapsala do japonských dějin.

Ačkoliv Japonci dokázali rychle pochopit výrobu pušek, osvojit si je v boji byl daleko větší problém. Pušky sice byly v bitvě použity už 6 let od jejich příchodu do Japonska, avšak tyto primitivní palné zbraně měly několik nedostatků, které zpomalily cestu k hromadnému použití arkebuz. Tyto zbraně se pomalu přebíjely, a tak oproti lučištníkům nemohli mušketýři střílet rychle za sebou. Na rozdíl od luků arkebuzy za deštivých podmínek často selhávaly a rovněž byly nepřesné. Výhodou však byla vysoká průraznost, která mušketýrovi dovolila prostřelit téměř jakoukoliv zbroj, ale i opevnění. Díky tomu měli japonští vojevůdci o arkebuzy zájem, jelikož by jim mohly na bitevním poli umožnit porážet i sebelépe vyzbrojenou armádu.

Jedním z těchto mužů byl Oda Nobunaga, který již od začátku své vlády začal s hromadným použitím arkebuz. Ty mu několikrát v životě zařídily vítězství, ale mnohdy se také potýkal s neúspěchy, které zapříčinily některé z nedostatků arkebuz. Nakonec však byl schopen tyto nevýhody překonat a postupně zcela změnit názor jiných Japonců na palné zbraně. Výsledkem pak byla bitva u Nagašina, kde Nobunaga poprvé použil taktiku rotační střelby několika řad mušketýrů. Jeho mušketýři díky této taktice a provizornímu opevnění získali nad nepřítelem takovou převahu, že jen během pár okamžiků byli schopní postřelit obávanou jízdu Takedů.

Další cílem, který jsem si v úvodu této bakalářské práce zadal, bylo přezkoumání vlivu arkebuz na změny v japonském válečnictví. Zjistil jsem, že pušky například ovlivnily strukturu japonských armád. Ačkoliv přechod z jezdeckta na pěchotu započal už během války Ónin, po bitvě u Nagašina byla tato změna víceméně dokončena. Jízda se z japonských armád vytratila a jejich hlavní složkou zůstala pěchota, v jejíž čele pochodovali mušketýři.

Mušketýři tvořili velkou část japonských armád, přestože jich bylo stále méně než kopiníků. Armády však díky oběma zbraním mohly postupně růst, a tak se bitvy začaly o hodně zvětšovat. Nejvíce přibývalo vojáků z řad *ašigaru*, kteří byli ještě za války Ónin pouze druhořadými

válečníky s nevalnou reputací. Postupně se z nich však stali řadoví vojáci, již byli páteří všech japonských armád. Za své zásluhy si dokonce vydobyli místo v japonské vojenské vrstvě obyvatel, kde zastávali nejnižší pozici samurajů. Pušky tak nepřímo ovlivnily i složení japonské vojenské společnosti.

Arkebuzy rovněž ovlivnily způsob boje, který se zejména po bitvě u Nagašina zásadně změnil. Bitvy už nebyly dynamické a mobilní, nýbrž pomalé a statické. Přestřelky mušketýrů často bránily přímému střetu vojáků. Rovněž se zvýšila potřeba opevňovat jednotlivé oddíly vojáků, a tak se vojska začala víceméně zakopávat, jako tomu bylo v bitvě u Komaki. Během invazí do Koreje se naopak Japoncům dařilo velmi rychle porážet jak Korejce, tak Číňany, jejichž armády postrádaly ruční palné zbraně. Přestože obě invaze nakonec pro Japonce skončily neúspěchem, arkebuzy se zásadně podílely na průběhu pozemních bitev tohoto konfliktu, a Japonsko tak dokázalo vítězit i proti velké přesile.

Po nasazení arkebuz do bojů se taktéž změnila podoba japonských opevnění. Před příchodem pušek byla tato opevnění jen primitivní, ale později z nich začala vznikat velkolepá sídla japonských knížat. Hrady se nově stavěly z materiálu, který měl odolat palbě z pušek. Navíc měly poskytovat výhodné palebné postavení pro obránce. Opevnění tak nově v Japonsku získala na důležitosti, čímž se tento vývoj zásadně lišil od Evropy, kde se příchodem střelného prachu na bojiště postupně od stavby hradů upustilo.

Ačkoliv se názory historiků na rozsah vlivu arkebuz na japonské válčení liší, je zřejmé, že pušky přeci jen nějaký vliv na Japonsko měly. V některých případech se možná nejednalo o nijak veliký zásah do již probíhajícího procesu, ale přesto arkebuzy svou stopu během změn na konci období válčících knížectví zanechaly. Navíc si myslím, že v některých změnách, například způsobu boje nebo výstavby pevností, byly arkebuzy až zcela klíčové. Pravdu tak dle mého názoru mají obě strany historiků. Pušky sice žádnou revoluci ve vojenství v Japonsku nezačaly, ale rozhodně do vývoje japonského válečnictví zasáhly, a tak bychom neměli v kontextu válek samurajů na tento evropský vynález zapomínat.

Summary

The main aim of this thesis is to present how the use of European firearms affected the battlefield of the Japanese Warring States Period. Specifically, the thesis examines the origins of firearms imported to Japan, their manufacture and use, and in particular their actual impact on the battles and the way Japanese warriors fought, including one of the three unifiers, Oda Nobunaga. The thesis includes an analysis of the Battle of Nagashino, which marked a turning point in Japanese use of arquebuses.

Seznam použité literatury

ANDRADE, Tonio. *The Gunpowder Age*. Princeton University Press, 2016. ISBN: 978-0691178141.

ASAO Naohiro, The sixteenth-century unification. In: HALL, John W., et al. (ed.). *The Cambridge History of Japan, Vol. 4*. Cambridge University Press, 1988. ISBN: 978-0-521-22357-7.

BRYANT, Anthony J. *Sekigahara 1600: The final struggle for power*. Osprey Publishing, 2013. ISBN: 978-1855323957.

CHASE, Kenneth Warren. *Firearms: A global history to 1700*. Cambridge University Press, 2003. ISBN: 978-0521722407.

ELISONAS, Jurgis. Christianity and the daimyo. 301-373. In: HALL, John W., et al. (ed.). *The Cambridge History of Japan, Vol. 4*. Cambridge University Press, 1988. ISBN: 978-0-521-22357-7.

FRIDAY, Karl F. *Samurai, warfare and the state in early medieval Japan*. Routledge, 2004. ISBN: 0-203-67219-4.

KODET, Roman. *Příběh samurajů: život a svět válečníků starého Japonska*. Praha: Epoque, 2018. ISBN: 978-80-7557-634-7.

KODET, Roman. *Války samurajů: konflikty starého Japonska 1156–1877*. Praha: Epoque, 2015. ISBN: 978-80-7425-258-7.

LIDIN, Olof G. *Tanegashima-The Arrival of Europe in Japan*. Routledge, 2003. ISBN: 978-8791114120.

MASON, R.H.P., CAIGER, J.G. *Dějiny Japonska*. Přeložila P. MÜLLEROVÁ. Nové, přepracované vydání. Fighters Publications, Praha, 2007. ISBN: 978-80-86977-13-3.

ŌTA, Gyūichi. *The Chronicle of Lord Nobunaga*. Přeložili J.S.A ELISONAS a J.P. LAMERS. Brill, 2011. ISBN: 978-90-04-0162-0.

PERRIN, Noel. *Giving up the gun: Japan's reversion to the sword, 1543–1879*. David R. Godine Publisher, 1979. ISBN: 978-0879237738.

The Taiheiki: a chronicle of medieval Japan. Přeložila H. C. MCCULLOUGH. Columbia University Press, New York, 1959. ISBN: 978-0804835381.

TURNBULL, Stephen R. *Nagashino 1575: Slaughter at the barricades*. Osprey Publishing, 2012. ISBN: 978-1855326194.

TURNBULL, Stephen R. *The Samurai Capture a King: Okinawa 1609*. Osprey Publishing, 2009. ISBN: 978-1846034428.

TURNBULL, Stephen. *Samurai vs. Ashigaru: Japan 1543–75*. Osprey Publishing, 2019. ISBN: 978-1472832436.

TURNBULL, Stephen R. *Samurai warfare*. Arms and Armour Press, 1997. ISBN: 978-1854094322.

TURNBULL, Stephen R. *The samurai sourcebook*. Cassell & Co, London, 2000. ISBN: 978-1854095237.

TURNBULL, Stephen R. *Tokugawa Ieyasu*. Osprey Publishing, 2012. ISBN: 978-1849085748.

Internetové zdroje:

BROWN, Delmer M. The impact of firearms on Japanese warfare, 1543–98. *The Journal of Asian Studies*, 1948, 7.3: 236-253. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/2048846?seq=1> [citováno 2023-11-05]

CLARK, Austin W. "100 Spears Worth 100 Pieces": The Impact of Ashigaru on Sengoku Jidai. *The Gettysburg Historical Journal*, 2011, 10.1: 7–71. Dostupné z: <https://cupola.gettysburg.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1095&context=ghj> [citováno 2023-11-05]

RICHARDSON, Michael. Teppo and Sengoku: The Arquebus in 16th Century Japan. *Concord Review*, 2011, 187–210. Dostupné z: <https://citeseerx.ist.psu.edu/document?repid=rep1&type=pdf&doi=79487fa238a7b81d350a8ca2188daf34608d0f2b#page=201> [citováno 2023-11-05]

TURNBULL, Stephen R. Biting the Bullet: A Reassessment of the Development, Use and Impact of Early Firearms in Japan. *Vulcan: The International Journal of the Social History of Military Technology*, 2020, 8.1: 26-53. Dostupné z: https://brill.com/view/journals/vulc/8/1/article-p26_26.xml [citováno 2023-11-05]

Seznam příloh

Příloha č. 1 Proces nabíjení arkebuzy (Podle Turnbull. *Samurai Sourcebook*. str. 181)

Příloha č. 2 Rozdíl mezi dostřelem luku a arkebuzy (Hrad Gifu)

Příloha č. 3 Arkebuzy s rozdílnou ráží (Muzeum hradu Nagašino)

Příloha č. 4 Nádoby na uschování střelného prachu (Muzeum *teppó* města Kunitomo)

Příloha č. 5 Mušketýři s krytkami proti dešti (Podle Perrin. *Giving up the Gun*. str. 18)

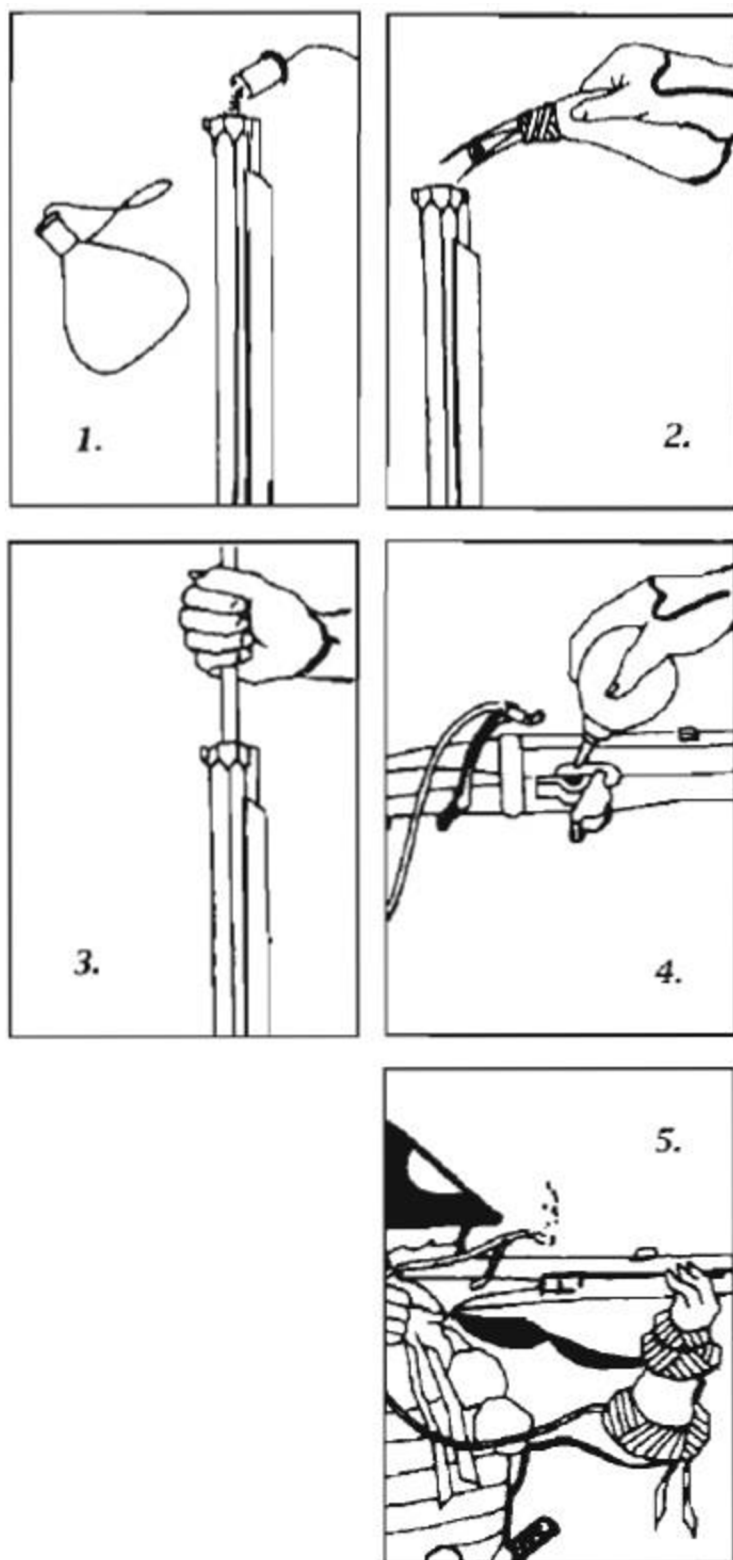
Příloha č. 6 Replika palisády, kterou Oda Nobunaga nechal postavit před své mušketýři v bitvě u Nagašina. (Muzeum bitvy u Nagašina)

Příloha č. 7 Srovnání obyčejné arkebuzy s pistolovými arkebuzami. (Hrad Macumoto)

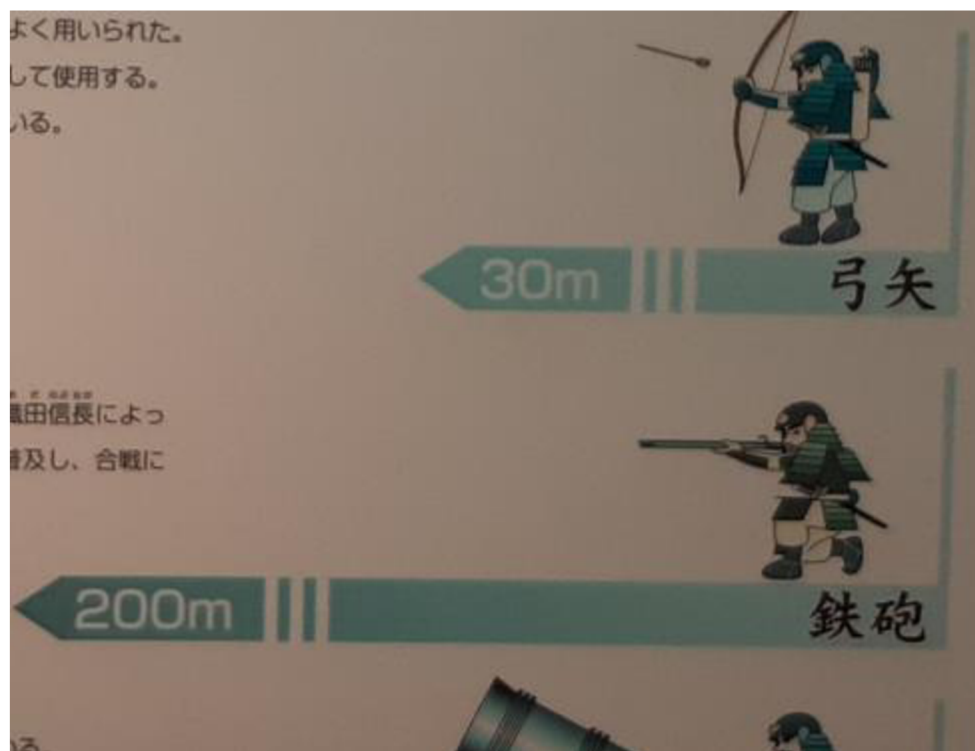
Příloha č. 8 Úzká ulička obehnaná zdi s otvory pro střelbu z arkebuz (Hrad Himedži)

Příloha č. 9 Střilna ve zdi hlavní tvrz hradu Macumoto (foto – archiv autora)

Přílohy

Příloha č. 7 Proces nabíjení arkebuzy (Podle Turnbull. *Samurai Sourcebook*. str. 181)

Příloha č. 8 Rozdíl mezi dostřelem luku a arkebuzy (Hrad Gifu, foto – archív autora)

Příloha č. 9 Arkebuzy s rozdílnou ráží (Muzeum hradu Nagašino, foto – archív autora)

Příloha č. 10 Nádoby na uschování střelného prachu (Muzeum *teppó* města Kunitomo, foto – archív autora)

Příloha č. 11 Mušketýři s krytkami proti dešti (Podle Perrin. *Giving up the Gun*. str. 18)

Příloha č. 12 Replika palisády, kterou Oda Nobunaga nechal postavit před své mušketýry v bitvě u Nagašina. (Muzeum bitvy u Nagašina, foto – archiv autora)

Příloha č. 7 Srovnání obyčejné arkebuzy s pistolovými arkebuzami. (Hrad Macumoto, foto – archiv autora)

Příloha č. 8 Úzká ulička obehnaná zdí s otvory pro střelbu z arkebuz (Hrad Himedži, foto – archiv autora)

Příloha č. 9 Střílna ve zdi hlavní tvrže hradu Macumoto (foto – archiv autora)